

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra hudební výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Duchovní písně a jejich vliv na křesťanskou výchovu v církevních
mateřských školách

Spiritual songs and their influence on Christian education in church
kindergartens

Jana Veselá

Vedoucí práce: Mgr. Milena Kmentová, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro MŠ

2022

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Duchovní písně a jejich vliv na křesťanskou výchovu v církevních mateřských školách potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 19. 4. 2022

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala své vedoucí práce Mgr. Mileně Kmentové, Ph.D., za vstřícnost, odborné a užitečné rady, trpělivost a lidský přístup po celou dobu konzultací a tvorby bakalářské práce. Poděkování patří také všem mateřským školám, které se podílely na dotazníkovém výzkumu. Dále chci poděkovat Mgr. Aleně Urbánkové za ochotu a za čas strávený nad průběžným kontrolováním textu a závěrečnou korekturou celé práce. Na závěr patří veliké poděkování mým nejbližším za trpělivost, motivaci a velkou podporu, kterou mi dávali během celého studia i během tvorby mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá duchovní hudbou v církevních mateřských školách. Na začátku teoretické části je zmiňovaná historie předškolních institucí a historie hudby v církevním školství. V bakalářské práci se objevuje také zmínka o české beletrii, v níž se promítá vztah dítěte k hudbě v církevních vzdělávacích institucích. Jedna z kapitol se věnuje obecným informacím o současných církevních mateřských školách, část je věnovaná využití duchovních písní v CMŠ. Poslední kapitola teoretické části pojednává o pedagogice Franze Ketta. Cílem této bakalářské práce je zodpovědět výzkumné otázky, které se zabývají využitím duchovních písní v současných církevních MŠ, rozšířením pedagogiky Franze Ketta a komparací s obhájenou bakalářskou prací Lucie Drahokoupilové. Výzkum probíhal metodou dotazníkového šetření. Díky odpovědím z dotazníků mohly být zodpovězeny výzkumné otázky, jež jsou shrnuty v poslední kapitole.

KLÍČOVÁ SLOVA

Duchovní hudba, církevní mateřské školy, děti, pedagogika Franze Ketta, duchovní dětské zpěvníky

ABSTRACT

The bachelor's thesis deals with sacred music in church kindergartens. The history of preschool institutions and the history of music in church education are mentioned at the beginning of the theoretical part of this thesis. The Czech fiction, which reflects the child's relationship to music in church educational institutions, is also mentioned in this bachelor's thesis. One of the chapters is devoted to general information about contemporary church kindergartens, a subchapter is devoted to the use of spiritual songs in church kindergartens. The last chapter of the theoretical part deals with the pedagogy of Franz Kett. The aim of the bachelor's thesis is to answer research questions that deal with the use of spiritual songs in contemporary church kindergartens, the expansion of the pedagogy of Franz Kett by comparison with the bachelor's thesis of Lucie Drahokoupilová. The research was carried out using a questionnaire survey. The research questions, which are summarized in the last chapter, were answered thanks to the survey.

KEYWORDS

Sacred music, church kindergartens, children, pedagogy of Franz Kett, spiritual children's songbook

Obsah

Úvod	8
1 Hudba v církevních mateřských školách – historické ohlédnutí	9
1.1 Historie církevních předškolních institucí	9
1.2 Hudba v církevním školství	12
2 Role hudby v duchovním životě dítěte v zrcadle české beletrie.....	16
2.1 F. L. Věk	16
2.2 Hanýžka a Martínek.....	17
2.3 Školák Kája Mařík	17
3 Církevní mateřské školy	19
3.1 Školní vzdělávací program v CMŠ	20
4 Dětská duchovní píseň.....	22
4.1 Využití duchovních písní v MŠ	24
5 Pedagogika Franze Ketta	27
5.1 Základní charakteristiky a principy pedagogiky Franze Ketta	27
5.2 Cíle pedagogiky Franze Ketta.....	28
5.3 Pomůcky pedagogiky Franze Ketta	28
5.4 Dětská duchovní píseň v pedagogice Franze Ketta	29
PRAKTICKÁ ČÁST	32
6 Představení výzkumu.....	32
6.1 Metoda výzkumu	32
6.2 Průběh výzkumu	33
7 Odpovědi respondentů v jednotlivých otázkách.....	34
7.1 Specifická otázka:	34
7.2 Specifická otázka:	37
7.3 Specifická otázka:	40

7.4	Specifická otázka:	42
8	Odpovědi na výzkumné otázky	44
	Závěr.....	46
	Seznam použitých zdrojů.....	48
	Knihy	48
	Citovaná beletrie.....	48
	Citované zpěvníky	48
	Elektronické zdroje.....	50
	Zpěvníky	51
	Přílohy	53

Úvod

Bakalářská práce nese název „Duchovní písně a jejich vliv na křesťanskou výchovu v církevních mateřských školách“. Důvodů, proč jsem si vybrala toto téma, je hned několik. Jsem věřící katolička, ráda zpívám v kostele duchovní písně. Jezdím na farní tábor s dětmi, kde se každý den modlíme, máme mše svaté, zpíváme duchovní písně a vedeme děti k víře skrze naše společenství. Jsem také učitelkou v mateřské škole. Všechny tyto faktory souvisí s tématem mé bakalářské práce a vzájemně se prolínají. Velice mě zajímalo, jak dokážou předškolní děti vnímat duchovní hudbu a jaký vliv na ně duchovní hudba má.

Na začátku práce se věnuji historii předškolních církevních institucí a historii duchovní hudby. Navazuje na ně kapitola analyzující tři tituly z české beletrie, v nichž se prolíná tematika duchovní hudby a života dětí. Dále následují informace o nynějších církevních mateřských školách. Součástí této práce je i kapitola o využití duchovní hudby v MŠ, jako poslední zmiňuji využití pedagogiky Franze Ketta.

Každá církevní mateřská škola směřuje děti k Bohu jiným způsobem. Některé mateřské školy dětem více čtou biblické příběhy, některé se více zabývají katechismem, ztvárňují biblické příběhy dramatickou činností, některé více zpívají. Duchovní píseň má jistě svojí nezastupitelnou roli, protože dokáže vést dítě k vyšším křesťanským hodnotám a přiblížit je k Bohu. K tomu je zapotřebí, aby se duchovní hudba stala nedílnou součástí každodenní činnosti a každodenním rituálem.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké postavení má duchovní hudba v církevních mateřských školách, jak tyto instituce s duchovními písněmi pracují, při jakých činnostech je využívají, zda využívají více světské či duchovní písně, z jakých nejčastějších zdrojů učitelky čerpají a jaký vliv má podle nich duchovní hudba na duchovní život dítěte. Dále jsem chtěla zjistit, nakolik je ve školách rozšířená pedagogika Franze Ketta, která vychází z křesťanské výchovy, a jak se využití a práce s duchovními písněmi změnila za posledních osm let. Výzkum probíhal za pomoci dotazníků, které byly rozeslány církevním mateřským školám v ČR.

1 Hudba v církevních mateřských školách – historické ohlédnutí

Každá doba přináší změny. S historií duchovní hudby v mateřských školách je tomu stejně. Můžeme říct, že duchovní hudba pronikala celým církevním školstvím. Ve školách byly děti vedeny k morálním návykům, které vycházely z církevního řádu, to znamená, že byly vedeny k modlitbě, morálce, k docházení na mše svaté atd. Duchovní hudba byla součástí vyučování ve školách, patřila dokonce mezi povinné předměty. Jan Amos Komenský, který je nazýván Učitelem národů, kladl na hudbu ve školách velký důraz. V první podkapitole se budu věnovat historii církevních předškolních institucí do roku 1990, v druhé podkapitole se zmiňuji o historii duchovní hudby v církevním školství do roku 1832.

1.1 Historie církevních předškolních institucí

Vzdělávání a výchova dětí z křesťanských rodin byla povinná. V Bibli se objevuje Ježíšovo slovo: „*Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim, neboť takovým patří království Boží.*“ (Marek 10,14). Každé dítě je přijímáno Bohem stejně jako dospělí.

Ve středověku bylo dítě chápáno jako „malý dospělý“. Dětství trvalo přibližně do osmi let, poté už dítě pracovalo s dospělými, a to hlavně v zemědělství nebo mimo domov. Tato doba nevěnovala dětství příliš velikou pozornost, i přesto se církev snažila pomoci opuštěným dětem a sirotkům zřízením nalezců.¹

Významným představitelem období přelomu 16. a 17. stol byl český filozof, teolog, pedagog a politik Jan Ámos Komenský. Byl také členem Jednoty bratrské. Právě díky Komenskému nastal výrazný posun v pohledu na dítě. Komenský se začal zajímat o jeho výchovu a vzdělávání, napsal také několik spisů, v nichž se výchově dětí věnuje. Ve svém díle *Informatorium školy mateřské* dával rady rodičům, jak mají své děti vychovávat. *Informatorium* bylo vnímáno jako první koncepce předškolní výchovy v lidské historii. Komenský jako první zařadil děti předškolního věku do výchovného a vzdělávacího systému.² Zdůrazňuje, že dětství je významná etapa života, kterou nelze přeskočit, protože je plnohodnotná jako jakákoliv další životní fáze. Komenský se zaměřuje na dílčí etapy

¹ Srov. ŠMELOVÁ, E. Ohlédnutí do historie předškolní výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 13–16.

² ŠMELOVÁ, Eva a Karel RÝDL. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu: (1869–2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-3033-1. s. 9.

dětství, zajímá se o význam hry, jež dítě všestranně rozvíjí. Směřoval cíl výchovy k dosažení moudrosti a prospěšnosti celé společnosti. Výchovu rozčlenil do pěti oblastí: na vědu, umění, jazyky, mravy a náboženství.³

První výchovnou institucí pro děti založil ve Francii na přelomu 18. a 19. stol. evangelický farář Johann Friedrich Oberlin. Jednalo se o první výchovně vzdělávací opatrovnu, které se také říkalo „Škola pletení“. Opatrovna byla určená pro děti od dvou do šesti let. Starší děti se v opatrovně učily plést z vlny a mladší děti si hrály. Opatrovna byla určená pro vychovávání dětí po stránce mravní, náboženské, pracovní a intelektuální.⁴

První českou opatrovnu založil hrabě Karel Chotek z Vojína a pražský starosta Petr Spořil. Opatrovna vznikla v roce 1832 a její název byl „Školka na Hrádku“. Ředitelem opatrovny byl Jan Vlastimír Svoboda. Rozděлил děti do dvou skupin následovně: první skupinu tvořily děti od dvou do čtyř, druhou od čtyř do šesti let. Svoboda požadoval výuku trivia, tzn. čtení, psaní a počítání, a k tomu ještě výuku náboženství. Svoboda sepsal dílo *Školka*, jehož celý název zní *Školka čili prvopočáteční, praktické, názorné, všestranné vyučování malých dítek k věcnému vybroušení rozumu a ušlechťení srdce s navedením ke čtení, počítání a kreslení pro učitele, pěstouny a rodiče*. Tento spis byl inspirován *Informatoriem* Komenského, Svoboda připsal pouze učební požadavky. Cílem Svobodovy výchovy bylo rozvíjet děti po stránce rozumové, tělesné, mravní a estetické.⁵

První česká instituce, která nesla název „škola mateřská“, vznikla roku 1869 u sv. Jakuba v Praze. O její založení se zasloužila Marie Riegrová Palacká. Cílem školy mateřské byla výchova a vzdělávání dětí od dvou do pěti let. „*Mateřská škola jest ústav k tělesnému i mravnému vychovávání dětí 2—5letých obojího pohlaví zejména rodičů pracujících mimo domov*.“⁶ Tato instituce byla charitativní, to znamená, že byla financovaná pomocí charitativních sbírek. Převzala tři koncepce z institucí. První koncepce byla opatrovna Friedricha Fröebela, ve které byla primární práce s „dárky“. Byli to hračky a učební

³ Srov. ŠMELOVÁ, E. Ohlédnutí do historie předškolní výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 55—56.

⁴ Tamtéž, s. 39.

⁵ ŠMELOVÁ, Eva a Karel RÝDL. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu: (1869–2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-3033-1, s. 22.

⁶ ŠMELOVÁ, E. Ohlédnutí do historie předškolní výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 48.

pomůcky pro děti. Dále to byl respekt Jana Svobody, učení trivia tzn. čtení, psaní a počítání. A jako poslední koncepci převzala francouzský vliv tj. citový vztah dítěte a dospělého.

Roku 1869 vznikl *Říšský školský zákon*, tzv. „Hasnerův zákon“. Přinesl změnu v organizaci školství. Tento zákon stanovil povinnou školní docházku pro děti od šesti do čtrnácti let. Roku 1872 navázal ministerský výnos č. 4711 a předškolní zařízení rozdělil na opatrovny, jesle a mateřské školy. Ve vzdělávání se opustilo od trivia a učitelky měly přizpůsobovat činnosti dětem předškolního věku. Rozvíjely tak děti po stránce tělesné, duševní a smyslové. Předškolní instituce byly zřizovány obecnými školami a mateřské školy byly založeny při vzdělávacích ústavech. Tím vedla předškolní výchova k rozvoji.

Období reformního hnutí na přelomu 19. a 20. stol. přineslo nový směr, pedocentrismus. Byl to pedagogický směr, který se promítal do péče o dítě nejen v institucích, ale i v rodině a společnosti. Nastal rozvoj nových vědních disciplín, které se o dítě více zajímaly. Byly to např. vývojová psychologie, pedagogika předškolního a školního věku, filozofie, sociologie a další. Díky těmto vědám je umožněno lépe poznávat dítě jako individuální osobnost, a to formou komplexního poznávání. Na učitele je nahlíženo jako na ty, kteří nesou plnou zodpovědnost za rozvoj dítěte, a jako na vzor hodný následování. Tomuto tématu se věnovaly dvě hlavní představitelky snah o reformu české mateřské školy v 1. polovině 20. stol. Ida Jarníková a Anna Süssová. Obě prosazovaly to, že československá mateřská škola musí být postavena na seriózních základech, v nichž by se dobře orientovalo učitelkám a které by vedly k systematičnosti v práci s dítětem. Ida Jarníková vypracovala metodické podklady, který se nazývaly *Index pomůcek a Cíl a úkol mateřské školy*. Obě metodiky byly určeny učitelkám. Anna Süssová se zaměřovala na zdraví dítěte a na jeho fyzický vývoj. Zabývala se také vybavením MŠ. V době první republiky se církevní školy řadily mezi soukromé vyučovací ústavy. Aby mohlo církevní školství fungovat, muselo to schválit řízení zemské.

Úpadek mateřských škol nastal v období druhé světové války, jejich počet se výrazně snížil. V poválečné době, kdy došlo k zestátnění škol, se od církevního školství značně opouští. Existovaly už pouze státní školy, byly zavedené jednotné školské programy. Toto období vedlo k nárůstu předškolních zařízení, protože byla zařazena do školského systému.⁷

⁷ ŠMELOVÁ, E. Ohlédnutí do historie předškolní výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008, s. 51.

V předškolních institucích byla zavedena kolektivní výchova. Potřeby dětí, jejich zájmy a dětská hra byly odsouvány. V roce 1989, kdy padl totalitní režim, nastaly ve školství výrazné změny. Byl zrušený jednotný školský program, znovu vznikaly církevní a soukromé instituce. Docházelo k rozvoji alternativního školství.

Alternativní školství je rozšířené u nás i v zahraničí. Jejich vzdělávací systém se odlišuje od standartních vzdělávacích systémů. Mohou se odlišovat jinou organizací výuky, jiným způsobem hodnocení žáků, jinou koncepcí kurikulárních dokumentů aj.⁸ Ve světě existuje mnoho alternativních škol. Podle Průchy můžeme alternativní školy dělit na klasické reformní školy (např. Montessori, Daltonské školy, Waldorfské školy aj.), církevní nebo konfesní (např. katolické) a moderní alternativní školy (např. Začít spolu).⁹

1.2 Hudba v církevním školství

V církevním školství nacházela duchovní hudba vždy četné uplatnění, protože se objevovala v rámci povinné výuky. Žáci se učili písňe odpovídající konkrétní části liturgického roku, dále hře na hudební nástroje a zpěvu ve sborech. Písňe zaznívaly také k různým příležitostem, jako byly např. pohřby, svatby, oslavy, křtiny atd. Podle Komenského byla hudba jednou z nejdůležitějších částí povinné školní docházky. Ve svém díle *Informatorium školy mateřské* uvedl: „*Musica maxima nobis naturalis est*“, což v českém překladu znamená „*hudba je nám nejpřirozenější*“.¹⁰

Hudba provázela děti už od prenatálního období života. Hned od narození se děti vyjadřují pláčem, breptáním a dalšími zvuky. Od druhého roku mohou děti reagovat na zvukové podněty, jako je cinkání, bříkání, tleskání, pleskání či zvuk hudebních nástrojů. Komenský ve svém *Informatoriu školy mateřské* zmiňuje, že by se dětem měla hudba předávat, aby si „*uši a mysl dětí zvykaly na melodii a harmonii*“, proto jim nebránil ve vícehlasém zpěvu.¹¹ Zdůrazňuje, že je nutné, aby se před dětmi hrálo na hudební nástroje, zpívalo a aby se s nimi rodiče modlili, protože tím se rozvíjí dětský hudební sluch. Ve

⁸ PRŮCHA, J. Alternativní školy a inovace ve vzdělávání. Praha: Portál, 2001, s. 20.

⁹ Tamtéž, s. 37.

¹⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos, Josef LANGMEIER, Noemi REJCHRTOVÁ a Anna KOPECKÁ. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7, s. 90.

¹¹ SEDLICKÝ, Tibor a Vladimír GREGOR. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum. ISBN 80-7058-131-X, s. 15

čtvrtém roce života považuje za vhodné, aby měly děti možnost kontaktu s hudebními nástroji, jako jsou např. bubínek, dětské housličky nebo píšťala atd., aby zkoušely vytvářet a poznávat různé zvuky a zvykaly si na hluk. Komenský dává do souvislosti pátý rok věku dítěte se zpíváním a modlením k Bohu a doporučuje, aby se učily kratičkým modlitbám a chválám. V *Informatoriu* píše, že v období šestého věku dětí je jejich paměť nejvíce prostorná a chápající, tudíž si snáze zapamatují rytmus a melodii písní a říkadel.¹²

V díle *Velká didaktika* zařazoval Komenský zpěv v rámci vyučovacího procesu do všech kategorií školského systému. Hudba v jeho pojetí byla tedy nezbytným požadavkem obecného vzdělání. Do 19. století se zpěvem začínalo a končilo denní vyučování. Kromě zpěvu byla mezi individuální vzdělání zařazena také instrumentální hra. Komenský poukazoval na využití hudby ve školských institucích, a to spojením hry s lidovými říkadly či písněmi, a na propojení hudby s pohybem a rytmem.

V době Jednoty bratrské byl kladen velký důraz na to, aby duchovní zpěv působil pro společnost přínosně, aby byli žáci ve zpěvu na školách úspěšní a zpěv využívali při bohoslužbách. Hlavním pěveckým projevem byl sborový zpěv. Biskup Jan Blahoslav byl skladatelem duchovních písní, kterými přispěl do zpěvníku duchovních písní, který nazýváme *Šamolutským kancionálem*. Jan Blahoslav se také zasloužil o rozšíření metodických příruček z cizích jazyků do mateřského jazyka. Napsal spis *Musica a Přídavek s Regulemi*, jež měly zlepšit kněžský, školský i lidově duchovní zpěv u nás. Komenský s Blahoslavem se shodli v názoru na duchovní píseň, ve svých didaktických spisech se navzájem oba kantoři doplňovali.

V době osvícenské, kdy vládla v naší zemi Marie Terezie, se od duchovní hudby značně upustilo, protože tereziánská reforma změnila postavení školského kantora. Dříve se kantor považoval za toho, který pečoval o chrámovou hudbu, který se staral o vrchnost jako poddaný. V době Marie Terezie se tato pozice poddaného značně změnila na pozici vrchnosti. V tuto chvíli už nebylo možno, aby se vyučovala pouze duchovní hudba a děti byly vedené jenom k modlitbě. „*Starý vesnický kantor se měnil tím, že přizpůsoboval svou činnost novým potřebám lidu. Vesnický učitel není již tak osamocen, vedle hudby zajímá se*

¹² KOMENSKÝ, Jan Amos, Josef LANGMEIER, Noemi REJCHRTOVÁ a Anna KOPECKÁ. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7, s. 92.

i o lidovýchovu, přestává učit jednotlivé žáky podle sobolates, ale vyučuje hromadně novými metodami.“¹³ Než všichni kantoři dosáhli vyšších výdělků, do té doby stále byly školy spojené s kostely, v jejich čele stál kněz. Od vyučování zpěvu se pomalu začalo opouštět, takže byl zařazen mezi ostatní obory, jako bylo např. včelařství, modelářství a měřičtví. Na triviálních školách byl zpěv nepovinný. Hlavní metodickou pomůckou ve zpěvu byla *Felbigerova metodická kniha (Felbiger Methodenbuch)*. Učitelé z této knihy nacvičovali náboženské písně pro různé příležitosti. Hudba byl určena pro začátek a konec vyučování, přičemž vedla děti k mravnosti, píli a práci. Používaly se také písně sloužící jako náboženské poučky, které se řídily katechismem. Obsah písní byl náboženský, stejně tak jako celý obsah výuky. Když byl r. 1805 schválen *Schulkodex*¹⁴, museli učitelé s žáky docházet každý den do kostela. Na triviálních školách se mohly zpívat i české písně. Žáci zpívali také lidové písně při různých pracích, např. o žních, v době senoseče, na vycházkách, při trhání třešní, sbírání brambor atd. Kromě lidové písně nechyběla v dětském repertoáru ani říkadla a rozpočítadla, která využívaly děti při mimoškolní zábavě.

Jakub Jan Ryba kladl v hudební praxi důraz na to, aby se ve tvorbách autorů objevovaly dětské písně, které převálcují „oplzlé písně“, jimiž nazýval písně neboli šlágry tehdejší doby. Měl velkou snahu napravit „zanedbanou a zpustlou“ mládež. Jeho přínosem bylo zhudebňování mravoučných veršů, které nabádaly děti k lásce k Bohu a rodičům, k pracovitosti a nebojácnosti.

Hudba a zpěv se také objevily v první české opatrovně (mateřské škole) zvané Školka, kterou založil Jan Svoboda roku 1832. Svoboda vycházel ze své příručky, konkrétně ze *II. cvičení*, kde dává důraz na „vyučování ve zpívání“. Jedná se o takt a tóny neboli nácvik rytmizace a melodií ve zpěvu. Vyučování probíhalo tak, že se děti v první řadě učily text písně, pak učitel zahrál melodii, kterou šikovnější děti zopakovaly. Učitel hrál píseň na smyčcový nástroj, konkrétně na housle. Ve Svobodově školce a to ve *III. cvičení* mají děti poznávat sluchovým vnímáním své kamarády podle hlasu. Důležitost užití hudby ve Svobodově školce potvrdil Josef Franta Šumavský zprávou: „*Zpěv dětský byl příhodnou*

¹³ SEDLICKÝ, Tibor a Vladimír GREGOR. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum. ISBN 80-7058-131-X, s. 23.

¹⁴ *Schulkodex* – Politické zřízení německých škol, kdy školství spadalo pod římskokatolickou církev. Žáci i učitelé museli každý den docházet na mši svatou a byl kladen větší důraz na náplň hudební výchovy.

*hodbou, totiž houslemi, malou basou a flétnou provázen; já to alespoň nejprv slyšel.*¹⁵
Bohužel není známo, jaký byl v písniích podíl duchovní a světské složky.

¹⁵ SEDLICKÝ, Tibor a Vladimír GREGOR. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum. ISBN 80-7058-131-X, s. 31

2 Role hudby v duchovním životě dítěte v zrcadle české beletrie

Jak už bylo zmíněno výše, duchovní hudba hrála v životě dítěte důležitou roli. Nejčastěji bylo dítě vedené k víře rodiči, velký vliv měla také škola. Jak vypadal v minulosti duchovní život dětí a jejich vztah k duchovní hudbě nám ukazují některé z dnes již klasických titulů české beletrie, a to např. *F. L. Věk.*, *Hanýžka a Martínek* nebo *Školák Kája Mařík*.

2.1 F. L. Věk

Motiv duchovní hudby v životě dítěte se také objevuje v knize *F. L. Věk* (A. Jirásek, 1888). Název knihy odpovídá jménu hlavního hrdiny Františka Ladislava Věka. Chlapec se narodil v roce 1769, čtenář je tedy zaveden do 18. století., tedy do doby, kdy Marie Terezie zavedla povinnou školní docházku.

František Věk nastupuje do první třídy a hned první hodinu zpěvu v něm učitel objevuje velké nadání. Již v takto raném věku zpívá František ve sboru na půlnoční bohoslužbě o Vánocích, kde zazní i jeho sólový zpěv. Kromě zpěvu se František věnuje i hře na housle a na klavír. Díky pěveckému talentu nastupuje František v deseti letech do kláštera u benediktinů v Praze jako sopranista chorálového sboru. Duchovní hudba tedy zcela ovlivňuje jeho studijní dráhu.¹⁶

Tento příběh zrcadlí dobu, pro niž byla charakteristická vzájemná provázanost školy s kostelem. Dohled nad triviálními školami měl farář. Od tereziánské doby byl zpěv nově zaveden do škol vedle měřictví, štěpařství a včelařství, a to z důvodu rozšiřování náboženské výchovy dětí a zlepšování jejich mravů. Písně se zpívaly na začátku a na konci vyučování. Některé písně se řídily katechismem. Jejich úkolem bylo předání mravních zásad dětem. Vzdělávání ve škole, vyučování zpěvu i písně, které se zpívaly, byly nábožensky zaměřené.¹⁷

¹⁶ JIRÁSEK, Alois. *F. L. Věk*. Praha: Carpe Diem, 2016. ISBN 978-80-7487-188-7.

¹⁷ SEDLICKÝ, Tibor a Vladimír GREGOR. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum. ISBN 80-7058-131-X, s. 23.

2.2 Hanýžka a Martínek

Další česká próza, která odráží roli duchovní hudby v životě dítěte, se nazývá *Hanýžka a Martínek* (J. Š. Baar, 1927). Příběh se odehrává ve venkovském prostředí, kde je nejdůležitější starostí péče o dobytek. Hlavní hrdinkou je Hanýžka, šestiletá dívka, jež je jakožto sedláková dcera naplno zapojena do práce v hospodářství. Hanýžka je velmi pracovitá a pilná. Druhou hlavní postavou je Martínek, kamarád Hanýžky, který také pochází z rodiny vlastníků velké hospodářství.

Hanýžka může chodit do školy pouze v zimním čase, protože se během většiny roku musí starat o dobytek, pomáhat rodičům a pečovat o mladší sourozence. Pan učitel si Hanýžku velice oblíbil díky jejímu krásnému zpěvu. Hanýžka si velice ráda zpívá při práci, může zpívat dokonce i na vánoční bohoslužbě Rybovu *Českou mši vánoční*. Kromě běžných bohoslužeb se dívka účastní všech slavností v liturgickém roce, tj. vánočních svátků, Velikonoc, Božího těla atd. Učitel a farář Fastr podporuje děti v duchovním životě.

Jak už příběh líčí, hlavní hrdinové měli velice kladný vztah k duchovní hudbě, byla náplní jejich života. Díky hudebnímu nadání měla Hanýžka úspěchy ve škole a zpěvem si zpříjemňovala domácí práce.¹⁸

2.3 Školák Kája Mařík

Můžeme se také zmínit o knize *Školák Kája Mařík* (F. Háj, 1928). Jak už název napovídá, příběh se odehrává v prostředí školy. Z příběhu je patrné, jak byl v dané době prožíván duchovní život. Hlavní postavu představuje chlapec Kája, kterému je šest let a právě nastupuje do první třídy základní (obecné) školy. Z této informace se můžeme dovědět, že kniha sahá do období po roce 1869, kdy byla na základě Hasnerova zákona zavedena povinná školní docházka. Díky tomuto zákonu vznikla obecná škola, která představovala dnešní první stupeň povinné školní docházky.¹⁹

Hlavní hrdina Kája má ve škole nejraději povinný předmět náboženství. Pravidelně chodí s rodiči do kostela na bohoslužby, umí spoustu modliteb, protože se modlí každý den. Rád pomáhá panu faráři v kostele a později ministruje. Kája je vesnický kluk, který staví víru v

¹⁸ BAAR, Jindřich Šimon. *Hanýžka a Martínek*. Praha: Vyšehrad, 1985. ISBN 33-715-85.

¹⁹ Obecná škola. *Wikipedie* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C3%A1_%C5%

Boha na první místo ve svém životě. Kromě samotného docházení na bohoslužby a ministrování má Kája velký zájem o duchovní hudbu. V jedné z kapitol se Kája velice zajímá o varhany, které musí pan řídící spravit. Kája mu pokládá zvědavé otázky a ptá se na vše, co by rád věděl. Kája měl velmi dobrou paměť, takže když pan řídící zahrál nápěv nové písně, Kája si ji hned zapamatoval a začal ji sám zpívat. Velice obdivoval zpěv v kostele, který se nesl z kostelního kůru. Často se ke zpěvům přidával, i když se to jeho mamince nelíbilo, protože chtěla, aby se raději modlil. Kája jí odpověděl: „*Zpěv je jako takové modlení. Ježíšku, odpusť mi to, ale já mám takovou radost, že bych ani jeden Otčenášek nevyříkal. Musím poslouchat.*“²⁰ Na základě této knihy můžeme poznat, jak lidé včetně dětí dříve vyznávali víru a jak ji naplno prožívali. Kája má velice častý kontakt s hudbou, která v něm probouzí zvědavost a zájem. Díky hudbě je hlavní hrdina aktivní ve své farnosti.

Z příběhu knihy *Školák Kája Mařík* je patrné, že se církev snažila vrátit zpět do doby, kdy měla na školu velký vliv. „*Chtěla znovu prosadit učitelovu povinnost vypomáhat při náboženských obřadech, zavedení většího množství chrámové hudby a hry na varhany do vyučovacích osnov učitelských ústavů.*“²¹

²⁰ HÁJ, Felix. *Školák Kája Mařík*. Brněnská tiskárna, 1948. ISBN 80-900100-1-6, s. 18.

²¹ SEDLICKÝ, Tibor a Vladimír GREGOR. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum. ISBN 80-7058-131-X, s. 41.

3 Církevní mateřské školy

O církevních mateřských školách můžeme hovořit jako o školských zařízeních, které jsou buď soukromé, nebo státní. Církevní mateřské školy jsou zřizovány buď církevními právníckými osobami, náboženskými organizacemi, jež jsou registrovány pod orgánem státní správy, nebo městem či obcí. Co se týká právní formy, jedná se o školní právníckou osobu nebo příspěvkovou organizaci, které jsou zapsány v rejstříku MŠMT, čímž spadají pod školský zákon č. 561/2004 Sb.²² Právní postavení škol a školských zařízení, konkrétně církve a náboženské společnosti, nalezneme v §8 zákona č. 561/2004 Sb.

„Registrované církve a náboženské společnosti, kterým bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, statní právnícké osoby nebo fyzické osoby zřizují školy a školská zařízení jako školské právnícké osoby nebo jako právnícké osoby podle zvláštních právních předpisů, jejichž předmětem činnosti je poskytování vzdělávání nebo školských služeb podle tohoto zákona, a to i v případě, že převažujícím předmětem činnosti takové právnícké osoby je podnikání podle zvláštních právních předpisů. Školu nebo školské zařízení může podle věty první zřídit také několik právníckých nebo fyzických osob společně.“²³

Od roku 1900 bylo v českých zemích zřízeno přes 130 církevních škol. Do tohoto počtu řadíme i školy mateřské. Největším zřizovatelem církevních mateřských škol je římskokatolická církev. V České republice se vyskytuje 51 zařízení, které zřizují církevní školy, ať už mateřské, základní, střední či vysoké. Konkrétně to mohou být biskupství, katolická církev, příp. řeholní řády, církevní řády a kongregace.²⁴ Biskupství, která jsou zřizovateli CMS, jsou např. Arcibiskupství pražské, Arcibiskupství olomoucké, Biskupství brněnské, Biskupství královéhradecké, Biskupství českobudějovické, Biskupství litoměřické, Biskupství plzeňské atd.²⁵ Dalším zřizovatelem je spolek Parentes. Jedná se

²² Církevní mateřské školy. *Nej školky* [online]. 2022 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.nejskolky.cz/typy-skolek/>

²³ Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010 - 2022 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast12>

²⁴ BALÍK, Stanislav. *Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009*. Brno: CDK, 2010. ISBN 978-80-7325-236-6.

²⁵ Zřizovatel školství: Katalog církevních škol podle zřizovatele. *Cirkev.cz* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/skolstvi/skoly/zrizovatel>

o nepolitické neziskové sdružení, které existuje od roku 2008. Spolek poskytuje dětem kvalitní vzdělávání zaměřené na všestranný rozvoj osobnosti. Spolek provozuje MŠ a ZŠ Parentes Praha. Probíhá zde výuka jazyků, kulturní a sportovní výuka. Projekt vychází z křesťanské antropologie, díky které klade důraz na etiku a vytváření hodnot v životě dítěte.²⁶ Podle databáze se ke dni 20. 10. 2021 v České republice nachází kolem 27 církevních mateřských škol.²⁷

3.1 Školní vzdělávací program v CMŠ

Jak pro všechny mateřské školy, tak i pro CMŠ platí závaznost Rámcového vzdělávacího programu. Rámcový vzdělávací program předkládá obsah výchovy a vzdělávání, čímž se zasazuje o celkový rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku. Důležitý je jeho citový, rozumový a tělesný rozvoj a osvojení základů pravidel chování.²⁸

Církevní mateřské školy si, stejně tak jako mateřské školy necírkevní, vytváří školní vzdělávací program, který vychází z RVP. Každá církevní mateřská škola si ŠVP plánuje podle vlastních představ. Záleží na každé CMŠ, do jaké hloubky chce křesťanskou výchovu dětem předávat. Mnoho CMŠ respektuje tzv. liturgický rok během celého školního roku. Během dne se obrací k Bohu v rámci modliteb před jídlem, prostřednictvím písniček, bohoslužeb atd. Věnují se důležitým křesťanským svátkům, jako jsou např. Vánoce, Velikonoce, Dušičky atd. Učitelky předávají dětem také důležité poznatky a informace o svatých. Některé CMŠ staví své školní vzdělávací programy na křesťanských hodnotách (úcta, pravda, tolerance, odpuštění, umění darovat a přijímat atd.). Kromě prvků křesťanské výchovy, vzdělávání a hodnot se u některých CMŠ objevují i programy např. pedagogika Marie Montessori, program Začít spolu nebo pedagogiku Franze Ketta, jež vychází z křesťanského života, a mnoho dalších. Tyto programy zmiňují CMŠ ve svém ŠVP, který má každá mateřská škola na svých internetových stránkách veřejně dostupný. S pedagogikou Franze Ketta jsem se osobně setkala na praxi, již jsem vykonávala na Církevní mateřské

²⁶ Základní a mateřská škola Parentes. *Spolek Parentes* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.parentes.cz/>

²⁷ *Seznam škol* [online]. just4web.cz, 2022 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/typ/materska-skola/?t=cirkevni>

²⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2022-04-04]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>

škole Jabula v Moravských Budějovicích. Do CMŠ mohou docházet děti i z nevěřících rodin. Rodiče jsou s jejich vzdělávacím programem seznámeni.

4 Dětská duchovní píseň

V díle Ivana Valenty můžeme číst jeho výrok o dětské duchovní hudbě: „*Dětský zpěv v církvi je specifický výřez v církevní hudbě. V nejširším významu slova jde o jakékoliv zpívání v církvi. Naopak v užším významu dětské duchovní písně jde o zpívání, které je přiměřené obsahem k věkové kategorii dětí a jejich dětského světa.*“²⁹ Duchovní písně se zpívají nejčastěji při bohoslužbách. V této souvislosti můžeme hovořit o sólovém či sborovém zpěvu.³⁰

Valenta rozděluje dětskou duchovní hudbu do několika druhů. Prvním typem jsou *písně služebně provozní*, mezi které patří díky, prosby, chvály či jiné modlitby. Řadíme sem také písně zpívané k různým příležitostem (pohřby, svatby, Velikonoce, Vánoce aj.) i písně, jež doprovází liturgický rok. Další typ představují *písně didaktické* (dětské písně), které dětem zábavnou formou znázorňují a přibližují biblické příběhy. Mohou to být také tzv. ukazovačky, tedy písně, při nichž děti doprovází zpívaný text svými gesty. Jsou výbornou didaktickou pomůckou pro motivaci. V CMŠ mohou zaznít také například v rámci vystoupení nebo besídky. Posledním typem jsou písně *fundamentální neboli stěžejní*. Jedná se o písně, které byly vytvořené za účelem rozvoje osobního vztahu k Pánu Ježíši. Můžeme hovořit o osobních chválách, o osobní promluvě s Bohem.³¹

Rozvoj duchovního života je u dětí velmi důležitý. Spiritualita je v našem moderním světě jakýmsi majákem v bouřlivém moři. U dětí máme vyvolávat touhu po hodnotách a ideálech v duchovním životě a vést je k tomu, aby se snažily přiblížit Bohu. Tímto způsobem můžeme v našem světě pomoci budovat společenství postavené na pevných základech. Nejdůležitějším faktorem vedoucím k morální duchovní výchově je umění. V kontextu této práce můžeme v dané souvislosti hovořit o zpěvu. Zpěv je jedním z nejdůležitějších

²⁹ VALENTA, I., 2013. *O hudbe v Cirkvi: Niekoľko kapitol o hudbe a speve v evanjelických a evanjelikálnych zboroch*. Bratislava: MSEJK. ISBN 978-80-89279-92-0, s. 74.

³⁰ KAHANCOVÁ, Petra. *DUCHOVNÁ PIESEŇ A MOŽNOSTI JEJ UPLATNENIA V EDUKAČNOM PROCESSE CIRKEVNEJ MATERSKEJ ŠKOLY* [online]. Prešov, 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=F5195A1FF5FC8574574AAADFA517&seo=CRZP-detail-kniha>. Bakalárska práca. PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE PEDAGOGICKÁ FAKULTA DUCHOVNÁ.

³¹ VALENTA, I., 2013. *O hudbe v Cirkvi: Niekoľko kapitol o hudbe a speve v evanjelických a evanjelikálnych zboroch*. Bratislava: MSEJK. ISBN 978-80-89279-92-0.

projevů náklonnosti k Bohu. Proto bývají bohoslužby obvykle doprovázeny zpěvem a hudbou.³²

Duchovní píseň je možné zařadit do výchovně vzdělávacího procesu nejen v církevních, ale i v klasických mateřských školách. Tomuto tématu se ve své bakalářské práci věnovala Bc. Petra Kahancová, studentka Pedagogické fakulty Prešovské univerzity v Prešově. Zabývala se tím, jaké je uplatnění duchovních písní ve vzdělávacím i výchovném procesu. Poukazovala na jejich didakticko-poučný a mravoučný charakter, který může pozitivně ovlivnit formování dítěte předškolního věku.

Ve výzkumné části se zabývala třemi návrhy možností na uplatnění duchovní hudby v edukační výchově. Z důvodu náročnosti textů a melodií duchovních písní byl výzkum určen pro děti ve věku pěti až šesti let. Studentka vybrala tři písně duchovního charakteru s různými tématy. Písně byly určeny pro obohacení vzdělávacího procesu v církevní mateřské škole a byly použity v hudebně-edukačních činnostech. Kahancová popisuje, jak je důležité, aby děti rozuměly textu písní, protože to ovlivňuje jejich percepce a osvojování. První píseň posloužila jako motivace do další vzdělávací činnosti. Jmenuje se *Christos vokres* a jejím tématem je Kristovo vzkříšení. Vzhledem k náročnosti intonace není vhodná pro nácvik u dětí předškolního věku. Kahancová jim píseň po částech představila a děti měly uhodnout, o jakém velkém liturgickém svátku píseň pojednává. Tímto způsobem si děti mohou zapamatovat spoustu informací, protože je učitelka vtáhne do děje písně. Druhou písní je *Nikolaju čudotvorcu*. Jedná se o píseň, kterou učitelka s dětmi nacvičí specifickým způsobem. Nejprve probíhá nácvik s imitační metodou, jako je motivace a následné pokládání otázek, následuje dechová a hlasová rozcvička, intonační cvičení, vzorový přednes písně, rozhovor o písni, nácvik písně a další aktivity s písní spojené. Třetí píseň se jmenuje *Koli jasna zvizda* a je spjata s pohybovou aktivitou. Tyto tři duchovní písně byly součástí řízené vzdělávací činnosti, a i přes náročnost jejich textu byly pro děti předškolního věku velkým přínosem. V závěru bakalářské práce se studentka zmínila, že duchovní hudba je někomu bližší a někomu vzdálenější, což závisí na mnoha faktorech. Duchovní píseň

³² KAHANCOVÁ, Petra. *DUCHOVNÁ PÍSEŇ A MOŽNOSTI JEJ UPLATNENIA V EDUKAČNOM PROCESE CIRKEVNEJ MATERSKEJ ŠKOLY* [online]. Prešov, 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=F5195A1FF5FC8574574AAADFA517&seo=CRZP-detail-kniha>. Bakalářská práce. PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE PEDAGOGICKÁ FAKULTA DUCHOVNÁ.

ovlivňuje člověka, přesněji řečeno jeho charakter, a dává mu jistotu, že není na světě sám. Duchovní hudba má veliký význam i pro děti předškolního věku. Na duchovní zpěv velice dobře reagují, tím se učí poznávat Boží lásku a lásku k druhým.³³ P. Kahancová navrhla metodický materiál, který je možný využít ve vzdělávacích činnostech a svojí bakalářkou prací tak ukázala, jak lze duchovní hudbu využít ve vzdělávacím prostředí v církevní mateřské škole.

4.1 Využití duchovních písní v MŠ

Dětská duchovní píseň se uplatňuje většinou v církevních mateřských školách nebo v dětských skupinách, které jsou zaměřené na křesťanské hodnoty. V malém rozsahu si svoje místo našla i ve státních institucích při příležitostech, jako jsou např. Vánoce a Velikonoce.³⁴ V mateřských školách zaujímá hudba významnou pozici, jež dětem předškolního věku přináší motivaci a zábavu ve vzdělávání. Aktivita se zpěvem a hudebním doprovodem jsou velmi přínosné obzvláště pro předškoláky, protože vedou ke zkvalitnění skupinového zpěvu.³⁵

Církevní mateřské školy mohou využívat duchovní dětskou píseň na úrovni komunikace. V rámci školního dne se děti mohou s modlitbou setkat poprvé při ranním kruhu. Děti s paní učitelkou poděkují Bohu za to, že se mohly probudit do nového dne, a poprosí jej za jeho dobré prožití. Každodenní modlitba nesmí chybět ani před jídlem. Bývá doprovázena například těmito slovy: „*Děkujeme Ti, Pane, za toto jídlo, které budeme za chvíli jíst, prosíme tě, abys nám jídlo také požehnal. Dík, Pane, za to jídlo, které jsi nám dal k svačině. Prosíme Tě, opatruj nás, žehnej celé rodině.*“ Děti se mohou u modlitby pravidelně střídát. Je důležité dát dětem prostor pro jejich díky a prosby. Poděkování nebo prosba může být realizována pomocí říkanek: „*Díky Pane, díky Ti vzdáváme, za ty dary,*

³³ KAHANCOVÁ, Petra. *DUCHOVNÁ PÍSEŇ A MOŽNOSTI JEJ UPLATNENIA V EDUKAČNOM PROCESE CIRKEVNEJ MATERSKEJ ŠKOLY* [online]. Prešov, 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=F5195A1FF5FC8574574AAADFA517&seo=CRZP-detail-kniha>. Bakalárska práca. PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE PEDAGOGICKÁ FAKULTA DUCHOVNÁ.

³⁴ ŠUPIKOVÁ, Martina. *Duchovná detská pieseň a jej miesto v materskej škole a školskom klube detí* [online]. Ružomberk, 2016 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=64715837A8DDBC6ACAB4F1CF4E00>. Bakalárska práca. Katolícka univerzita v Ružomberku PE KURPEPP.

³⁵ Dubovcová, M. a kol. 2004. *Rastíme k svetlu – metodická príručka katolíckého náboženstva pre materské školy*. Spišská Nová Ves, 2004.

keré od tebe máme, haleluja.“³⁶. Říkanky mohou být nachystané v krabičce. Dítě, které se daný den modlí, si může vylosovat říkanku, jež následně všichni společně řeknou. Jelikož děti v mateřské škole text říkanky nepřečtou, pouze vylosují, text přečte učitelka a následně všichni zopakují. Děti mohou být díky tímto způsobem losování k modlitbě motivovanější. Nejčastěji lze duchovní dětskou hudbu využívat při řízených činnostech. Píseň je ideálním nástrojem k procvičení rytmizace při hře na Orffovy nástroje v různých hudebních aktivitách, ke hrám nebo ke zpěvu samotnému.

V některých CMŠ patří mezi edukační procesy mše svatá. Děti jsou nedílnou součástí celého průběhu mše svaté včetně poslechu četby Písma svatého, pronášení modliteb, zpěvu žalmu a duchovních písní i poslechu kázání, které má přichystané kněz. Můžeme říct, že řízené činnosti spojené se seznámením s duchovní písní jsou příprava na mši svatou. Děti tak mají možnost rodičům ukázat, co se v MŠ v rámci přípravy na bohoslužbu naučily. Kromě duchovních písní se v CMŠ zpívají i písně světské, které umožní dětem nahlédnout na svět mimo náboženství.³⁷

S touto kapitolou souvisí bakalářská práce Lucie Drahokoupilové, která se zabývala tématem duchovní dětské písně v církevních mateřských školách. V kapitole o využití duchovní písně se zmiňuje o výsledcích dotazníkového šetření, které souviselo s využitím písní světských a duchovních. Na otázku, zda využívají více světská, či duchovní témata, bylo nejčastěji odpovídáno, že využívají obojí. Avšak o pár hlasů více získala světská hudba. Závěr L. Drahokoupilové byl takový, že duchovní hudba zaznívá v každé jí dotazované mateřské škole.

Z výsledku bylo také jednoznačné, že duchovní hudba je nejčastěji využívaná „u stolu“, tj. před každým jídlem. Je to jakýsi rituál, během něhož duchovní píseň, říkanka či modlitba oddělí hru od jídla a vnese do třídy zklidnění. Současně také třídu sjednotí a „naladí na stejnou notu“. Dalším pozitivním přínosem pro děti je uvědomění, že jídlo „nepadá z nebe“, že jej musel někdo připravit, a proto je pro nás vzácným darem od Boha.

³⁶ Říkanky uvádím v příloze.

³⁷ ŠUPIKOVÁ, Martina. *Duchovní dětská píseň a její místo v mateřské škole a školskom klube detí* [online]. Ružomberk, 2016 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=64715837A8DDBC6ACAB4F1CF4E00>. Bakalárska práca. Katolícka univerzita v Ružomberku PE KURPEPP.

Další nejčastější příležitostí k využití duchovních písní bývají dětské besídky, které se konají pravidelně několikrát za školní rok. V jejich rámci se nabízí možnost prezentace rodičům, co se děti za určitou dobu naučily a co s nimi mohou rodiče doma zpívat. Současně se zde nabízí prostor prezentovat práce učitelů. Duchovní písně uplatněné v průběhu besídky jsou pak ukázkou a jakýmsi prostředkem toho, jak je církevní mateřská škola naplňovaná vírou, přesněji křesťanskou výchovou. Významným obdobím liturgického roku je doba adventu, při kterém se zpívají vánoční i duchovní písně. Tato doba je nejvhodnější pro pořádání dětských besídek. Zpíváním těchto písní a koled si děti lépe navodí vánoční náladu.

Třetí nejčastější odpovědí, při jaké činnosti se využívá v církevních mateřských školách duchovní píseň, je využití při ranním kruhu. Tento rituál zahajuje ve školce nový den. Jeho cílem je přivítání všech dětí. Děti získají pocit, že jsou ve školce vítané a že žádné z nich není odsouváno. Duchovní píseň může být využita jako modlitba nebo vede formou motivace k další činnosti nebo opakování již naučených písní.

Další možností pro využití duchovních písní se naskýtá při hudebních činnostech. Učitelky je využívají nejen v pěvecké oblasti, ale i v hudebně pohybových aktivitách, při činnosti s hudebními nástroji nebo během poslechové činnosti. Duchovní písně lze využít také při různých dalších příležitostech, jako je návštěva kostela, výuka náboženství, setkání kněze s dětmi v mateřské škole, společná modlitba, procházka křížovou cestou nebo výlety.³⁸

Sama jsem měla příležitost navštívit v rámci školních praxí církevní mateřskou školu Jabula v Moravských Budějovicích, kde jsem strávila jeden týden. Duchovní píseň tu zazněla každý den, ať už v ranním kruhu, před jídlem nebo v rámci mše svaté. Pamatuji si, že ve školce zaznívala i anglická píseň, kterou děti velmi dobře znaly, takže věděly, o čem se v ní zpívá. V mateřské škole využívali pedagogiku Franze Ketta, a tak zpívali písně ze známých Kettových zpěvníků. Duchovní píseň byla vždy doprovázená kytarou. Ačkoliv do mateřské školy docházely i děti z nevěřících rodin, všechny se aktivně zapojovaly a zpívaly.

³⁸ DRAHOKOUPÍLOVÁ, Lucie. *Duchovní píseň v církevní mateřské škole* [online]. Praha, 2014 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/62103/BPTX_2012_2_11410_0_351998_0_135104.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova Pedagogická fakulta.

5 Pedagogika Franze Ketta

Pedagogika Franze Ketta je pedagogický směr, jenž vychází z křesťanského pojetí člověka. Vznikl v 70. letech 20. století v Bavorsku. Jak už název napovídá, Franz Kett je náboženský pedagog, který spolu s řeholní sestrou Esther Kaufmann založili nový pedagogický směr, s nímž se můžeme nejčastěji setkat v církevních mateřských školách. Pedagogika Franze Ketta je v souladu s RVP PV. Metody, aktivity a principy tohoto směru jsou vhodné i k zavedení do běžných mateřských škol, které nejsou křesťansky zaměřené.

5.1 Základní charakteristiky a principy pedagogiky Franze Ketta

Pedagogika Franze Ketta pojmenovává celistvě zaměřený přístup ke vzdělávání a výchově. Můžeme o ní proto hovořit jako o alternativním směru. O pedagogice Franze Ketta můžeme hovořit jako o pedagogice existenciální, vztahové. O pedagogice, která rozvíjí osobní jedinečnost a je náboženská. Jedná se o koncept, jenž se stále vyvíjí. Principy, kterými se řídí pedagogika Franze Ketta, jsou navzájem propojené, doplňují se a tvoří pevný systém.³⁹ Zmínit můžeme např. princip plnosti poznání, celistvosti, soustředění, princip opakování, podílení se, princip symbolického významu, náhledu atd.

Pedagogika Franze Ketta je postavena na křesťanských principech a myšlenkách a rozvíjí dítě po všech stránkách. Postupně se tento pedagogický směr rozšířil i do Evropy, konkrétně do Maďarska a Rakouska, nebo do Jižní Koreje.⁴⁰ V České republice existuje Společnost pedagogiky Franze Ketta. Bližší informace můžeme najít na www.kett.cz.⁴¹

Hlavním úkolem metodiky Franze Ketta je zpětná vazba praxe, jež se realizuje s dětmi. Společnost Franze Ketta pořádá během roku několik kurzů a seminářů. Na těchto setkáních jsou účastníkům předávány metody, principy, nápady na aktivity a další přínosné informace pedagogům, katechetům a jiným zájemcům, kteří v této pedagogice vidí smysl.

³⁹ VLADYKOVÁ, Kateřina. *Praktické využití pedagogiky Franze Ketta v běžné mateřské škole* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-03-23]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta.

⁴⁰ VLADYKOVÁ, Kateřina. *Praktické využití pedagogiky Franze Ketta v běžné mateřské škole* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-03-23]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta

⁴¹ *Pedagogika Franze Ketta, z. s.* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <http://www.kett.cz/clanky/hlavni>

5.2 Cíle pedagogiky Franze Ketta

„Vzdělávací proces iniciovaný celistvou na smysl zaměřenou pedagogikou Franze Ketta vytváří prostor k interakci mezi vyučujícím a dítětem, vedoucím a účastníky a mezi všemi zúčastněnými navzájem tak, aby všichni mohli sebe samé odkrývat, poznávat, potvrzovat a prožívat ve své jedinečnosti.“⁴²

Celistvost, duchovní a tělesně–duševní jednotu mohou všichni účastníci vzdělávacího procesu vnímat díky společnému prožívání a setkání se s druhými. *„Jako nosný základ lidského života zaznívá poselství o tvůrčím základu smyslu a bytí, kterému mohou důvěřovat, ve který mohou věřit a o který mohou opřít svůj život.“⁴³*

5.3 Pomůcky pedagogiky Franze Ketta

Pomůcky, jež nabízí pedagogika Franze Ketta, jsou inspirované Fröblovými dárky. Jedná se o předměty z přírodních materiálů, které mohou rozvíjet představivost, fantazii, estetické cítění atd. V základu je používaná sada různě barevných šátek několika velikostí. Šátky jsou využívány ke ztvárnění objektů a napomáhají rozvoji dětské představivosti, např. zelený šátek může představovat louku. Do základních pomůcek patří také Orffovy nástroje, různé přírodniny (kaštiny, mušle, šišky, kamínky, barevná sklíčka, dřevěné drobnosti v různých tvarech atd.), patří sem také filcové podložky, dřevěné geometrické tvary atd. Každý obsah je uschován v proutěném košíku, ošatce nebo krabicích.

Každá pomůcka zastupuje nějaký symbol. Vyjádřením symbolů mohou být tvary (např. šátek složený do určitého útvaru může představovat dům) nebo barvy předmětů (např. černá barva může vyjadřovat noc, strach, smutnou náladu atd.). V neposlední řadě může samotný předmět zastupovat konkrétní symbol (např. kříž – symbol křesťanství).

⁴² Pedagogika Franze Ketta. *Pedagogika Franze Ketta*, z. s. [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/teorie/zakladni_cil_a_cilova_kompetence.pdf

⁴³ Pedagogika Franze Ketta. *Pedagogika Franze Ketta*, z. s. [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/teorie/zakladni_cil_a_cilova_kompetence.pdf

5.4 Dětská duchovní píseň v pedagogice Franze Ketta

Duchovní dětská píseň je nedílnou součástí pedagogiky Franze Ketta. Můžeme říct, že v pedagogice platí heslo: „Kdo zpívá, dvakrát se modlí“. Duchovní dětská píseň je většinou součástí metodických činností nebo různých aktivit. Písně, které se nachází v metodických příručkách nebo zpěvníkách, jsou obsahově zaměřené na Boha, děti tedy zpívají Pánu Bohu, prostřednictvím písní ho chválí, prosí a děkují mu.

Jak už jsme zmínili, duchovní písně se nachází v metodických příručkách a zpěvníkách, které jsou na pedagogiku F. Ketta zaměřené. Mezi nejznámější patří kniha *Aby malé bylo velké* (E. Muroňová, T. C. Havel., 2008). Jedná se o rozsáhlou metodickou příručku, jejíž obsah je rozdělený do čtyř ročních období. Každé roční období v sobě zahrnuje jednotlivá setkání, v každém z nich zaznívají písně nebo říkadla. Jednotlivá setkání se skládají z pěti celků: *Společně se scházíme*, *Společně poznáváme svět*, *Něco nového vytváříme*, *Tancujeme a zpíváme* a poslední část *Loučíme se*. Na začátku setkání se společně zazpívá píseň na přivítání, v průběhu se obvykle čerpá z části *Tancujeme a zpíváme*. „*Hra, písně nebo gesta spojí části v jeden celek a interpretují prožité zkušenosti, které vedoucí vysloví v několika větách nebo uzavře ve společné modlitbě.*“⁴⁴ Krátkým popěvkem se děti na konci každého setkání také rozloučí. Na začátku metodické příručky se autoři o písních vyjadřují takto: „*Písně a popěvky vznikly jako doprovod k pedagogickým aktivitám. Jsou záměrně jednoduché, aby je děti nemusely nacvičovat a zvládly při zpěvu také vnímat obsah slov a doprovodit je gestem. Písně, které doprovázejí činnosti, nejsou určeny k předvádění. Jejich cíl je pedagogický – podporují konkrétní činnosti a jsou zpívány spontánně bez doprovodu a bez notového záznamu.*“⁴⁵ Poznámkou „bez notového záznamu“ je myšleno, že děti nezpívají přímo z notového zápisu. „*Všechny příběhy, písně a činnosti, které zde najdete, vypravují rozličným způsobem o Boží lásce, která tuto radost přináší.*“⁴⁶

⁴⁴ EDER, Margot, Eva MUROŇOVÁ, Cyril Tomáš Havel. *Aby malé bylo velké: náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86953-23-6, s. 12.

⁴⁵ Tamtéž, s. 12.

⁴⁶ EDER, Margot, Eva MUROŇOVÁ, Cyril Tomáš Havel. *Aby malé bylo velké: náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008, s. 5. ISBN 978-80-86953-23-6

Dalším souborem duchovních písní souvisejících s pedagogikou Franze Ketta je zpěvník, který nese název *Já jsem tady a zpívám* (J. Brauner, 2010). Zpěvník obsahuje celou škálu duchovních písní, najdeme jich zde přesně dvě stovky. Je rozdělený do tří oddílů podle toho, komu jsou písně adresovány. Jedná se o tři části *Já jsem tady a zpívám nám*, *Já jsem tady a zpívám Bohu* a *Já jsem tady a zpívám světu*. Součástí zpěvníku je také CD s nahrávkami všech písní. Na úvodní straně zpěvníku se můžeme dočíst tento podrobnější popis: „Zpěvník, který držíte v rukou, je inspirován zkušeností s dětskou písní posledních třiceti let v Bavorsku. Jeho hudební řeč má jiný – modálněji orientovaný – základ, je koncipována možná více pedagogicky a systematicky, a proto si jistě najde široké uplatnění v mateřských školách, v rodinách a možná také u lidí, kterým zpěv není až tak vlastní. Texty jednotlivých písní jsou také tak trochu jiná, melodická linka neotřelá a inspirativní, akordická sazba poutavá a zajímavá.“⁴⁷ V obsahu nalezneme písně seřazené podle abecedy, o to více je jejich seznam přehlednější. U každé písně se nachází značka, která napovídá, zda je píseň určená pro děti nebo dospělé, u jaké příležitosti může zaznít (svatba, pohřeb, křtiny aj) v jaké části mše svaté můžeme píseň zpívat (vstup, evangelium, přinášení darů, závěr aj.) nebo k jakému období liturgického roku je píseň určená (advent, postní doba aj). Tato sbírka tří částí s písněmi tvoří dohromady zpěvník, nejedná se tedy o metodickou příručku.

Pedagogika Franze Ketta nabízí mnoho inspiračních zdrojů, s nimiž je možné pracovat. Další knihou, která může posloužit jako zásobník písní, je *Dívej se a žasni: S dětmi do tří let* (G. Batzer, 2017). Kniha se zaměřuje, jak už samotný název napovídá, na práci s dětmi od jednoho do tří let. V knize je popsáno šestnáct setkání, která jsou rozdělená podle ročních období. V každém setkání zazní alespoň jedna píseň. V porovnání se zmíněnými publikacemi výše nalezneme v této knize kromě duchovních i písně světské. Písně jsou velmi kratičké s jednoduchými texty, což vede k snadnému zapamatování jejich textu. Proto jsou určené pro nejmenší děti. Tomáš C. Havel v úvodu zmiňuje: „*Publikace dokumentuje ve fotografiích šestnáct setkání a chce přiměřeným způsobem inspirovat k pedagogickému jednání podněcujícímu celistvý osobnostní rozvoj dítěte. Děti v něm získávají například příležitost k interakci s druhými dětmi nebo v jednoduchých textech a písních nabídku rozvíjet řečové schopnosti. Protože je Georg Batzer také učitel náboženství, obohacuje*

⁴⁷ BRAUNER, Jiří. *Já jsem tady a zpívám*. Brno: Kartuziánské nakladatelství a vydavatelství, 2010. ISBN 978-80-86953-68, s. 1.

celistvý rozvoj dítěte také o velice elementární přesahy do náboženských témat.“⁴⁸ V této publikaci se duchovní písně vyskytují nejméně z výše zmíněných knih.

Pedagogika Franze Ketta nabízí mnoho zdrojů duchovních dětských písní. Jsou zaměřené na komplexní rozvoj dětí předškolního věku.

⁴⁸ BATZER, Georg, Eva MURŇOVÁ a Tomáš C. HAVEL. *Dívej se a žasni: S dětmi do tří let*. České Budějovice: Petrinum s.r.o, 2017. ISBN 978-80-87900-04-8, s. 10

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Představení výzkumu

Hlavním předmětem praktické části této bakalářské práce je duchovní hudba aplikovaná při výuce u dětí předškolního věku. Přesněji řečeno duchovní hudba v církevních mateřských školách. Představím metody výzkumu, jeho organizaci a průběh. Jedna z částí výzkumu se zabývá komparací s obhájenou bakalářskou prací Lucie Drahokoupilové (2014). Dotazníkové šetření hledá odpovědi na následující výzkumné otázky:

Jak dnešní církevní mateřské školy pracují s duchovními písněmi?

Jak je rozšířená pedagogika Franze Ketta v církevních mateřských školách?

Jak se změnilo využití duchovních písní za posledních osm let?

6.1 Metoda výzkumu

Metodou výzkumu bylo dotazníkové šetření. Tato metoda byla nejvhodnější, a to z důvodu, jelikož přímo v Praze není církevních mateřských škol mnoho a jsou rozmístěné po celé České republice. Z časových důvodů nebylo možné objet a osobně oslovit všechny mateřské školy po celé republice. Proto bylo zaslání dotazníku nejjednodušší cestou.

Vyplnění dotazníku trvalo respondentům maximálně patnáct minut. Uzpůsobila jsem jej tak, aby jeho vyplnění nebylo příliš časově náročné. Dotazník obsahoval 8 otázek. Zastoupení měly jak otevřené otázky, tak i uzavřené. Plné znění dotazníku přikládám v příloze.

V této podkapitole je třeba nastínit účast respondentů, kteří se na výzkumu podíleli, napříč jednotlivými kraji. Směrodatné pro mě byly církevní mateřské školy, které se podílí na křesťanské výchově dětí. Dotazník byl určen učitelkám nebo ředitelkám. Celkem jsem oslovila 29 církevních mateřských škol, výzkumu se zúčastnilo 16 z nich.

Tabulka znázorňuje počet církevních mateřských škol z jednotlivých krajů České republiky, které se zúčastnily dotazníkového šetření.

Kraj	Počet CMŠ
Středočeský kraj + Praha	3 + 5
Jihomoravský kraj	2
Olomoucký kraj	1
Ústecký kraj	1
Kraj Vysočina	2
Jihočeský kraj	2

6.2 Průběh výzkumu

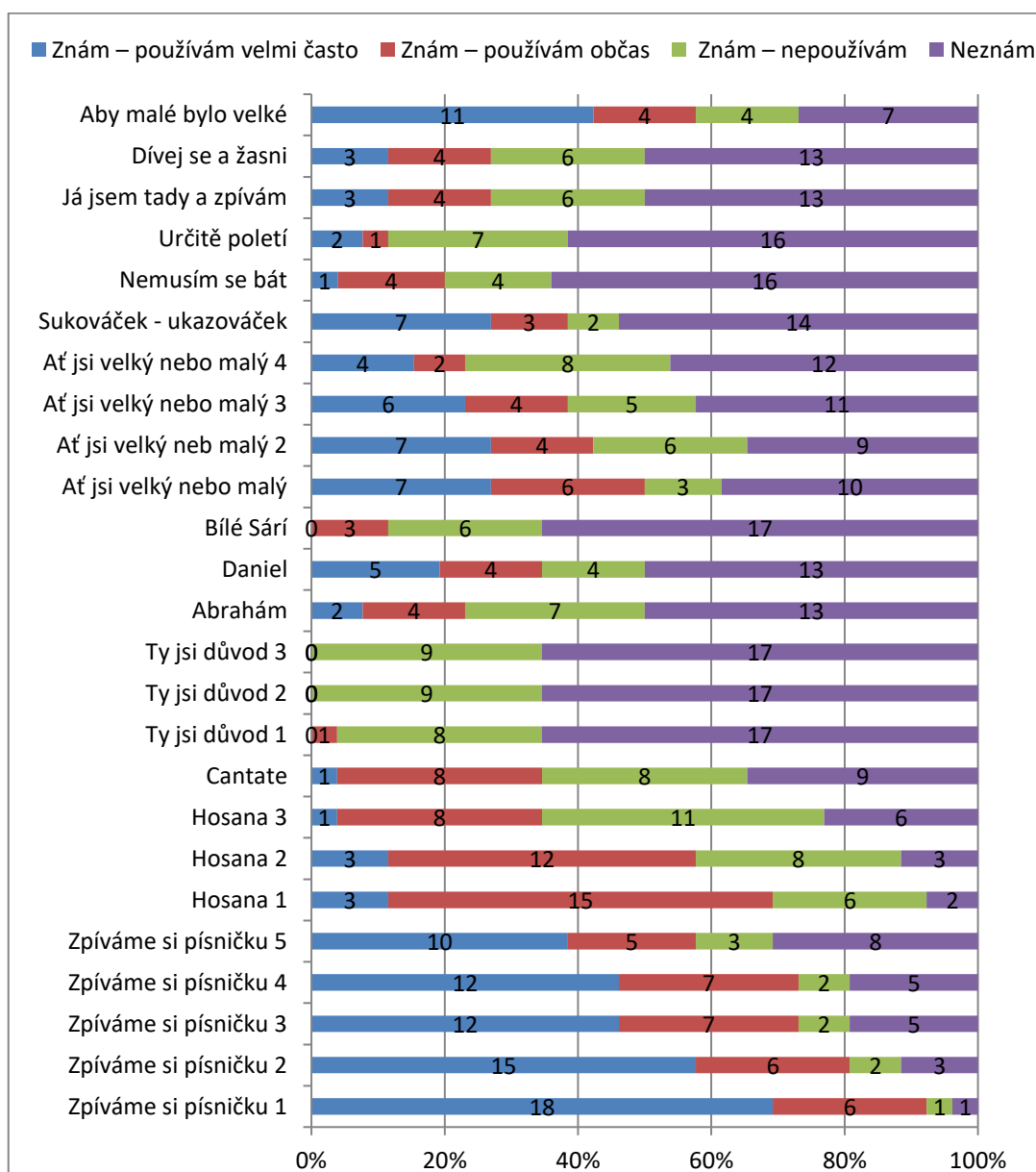
Výzkum jsem realizovala v průběhu února roku 2021. Z důvodu tehdejšího celosvětového epidemiologického stavu kvůli virovému onemocnění COVID-19 jsem veškeré dotazníky musela rozeslat elektronickou formou. Bohužel návratnost dotazníků v první fázi byla pro potřeby uskutečnění relevantního výzkumu velmi nízká. Proto jsem byla za nějaký čas nucena církevní mateřské školy oslovit telefonickou formou. Vzápětí mi bylo zasláno nazpět mnoho vyplněných dotazníků. Některé mateřské školy zaslaly pouze jeden vyplněný dotazník, ale objevily se i školky, které zaslaly dotazníky za každou třídu. Díky telefonické pobídce k vyplnění se mi vrátilo 25 vyplněných dotazníků.

7 Odpovědi respondentů v jednotlivých otázkách

7.1 Specifická otázka:

a) „Jaké duchovní zpěvníky využívají v CMŠ?“

Díky široké nabídce duchovních zpěvníků pro děti měli respondenti z čeho vybírat. V dotazníku bylo vypsáno 25 zpěvníků duchovního zaměření. Úkolem respondentů bylo označit zpěvníky: A – Zním, používám velmi často, B – Zním, používám občas, C – Zním, nepoužívám, D – Neznám (viz graf).



Oblast „Znám, používám velmi často“

Na základě grafu můžeme vidět, že k nejčastěji používaným zpěvníkům patří *Zpíváme si písničku 1–5*. Tento pětidílný zpěvník postupně vytvořila křesťanská hudební skupina s názvem Ztracená kapela v letech 1992–2006. Kromě zpěvníků kapela vydala i CD písni ze zpěvníku. Soubor všech pěti dílů obsahuje 140 dětských duchovních písní. Každá píseň je melodicky zaznamenána spolu s akordickými značkami. Zpěvníky jsou přizpůsobené dětem také graficky. V každém zpěvníku najdeme ilustraci, která děti zaujme. Texty písní jsou přiměřené dětskému věku, takže si je děti snadno zapamatují. Všechny díly zpěvníků zahrnují písně, které slouží k oslavě liturgického roku (např. Vánoce, Velikonoce, doba adventu, postní doba atd.). Některé z nich se mohou zpívat jako součást slavení mše svaté. Zmínit můžeme například písně *Pane, smiluj se (Kyrie)*, *Sláva na výsostech (Gloria)*, *Věřím (Credo)*, *Svatý (Sanctus)* nebo *Beránku Boží (Agnus Dei)*.

Ze získaných dat a grafu lze vyčíst, že mezi často používané zpěvníky patří také *At' jsi velký nebo malý 1–4*. Zpěvník se skládá ze čtyř dílů zaměřených na křesťanskou výchovu dětí. Zařazené písně přinášejí do každodenního života biblické poselství. Písně nazpíval křesťanský soubor Klauníci. Vyprávějí o Bohu a o životě s ním. Písně jsou melodicky zaznamenané spolu s akordickými značkami. Obtížnost textu je přiměřená věku dětí. Děti zaujmou černobílé obrázky, které si mohou vybarvit podle své fantazie. První díl obsahuje - dvacet sedm, druhý díl - dvacet šest, třetí díl - dvacet pět a čtvrtý díl - dvacet pět písní.

Do skupiny nejvíce používaných zpěvníků patří i trochu netradiční soubor písní – *Sukováček – ukazováček*. Obsahem zpěvníku jsou dětské křesťanské písně, které je možné doprovodit pohybem. Příslušný popis pohybové aktivity je uveden ve zpěvníku. Soubor písní vyšel na přání účastníků katechetického kurzu mezi lety 1992–1994. Zpěvník obsahuje písně ze známých zdrojů, a to ze zpěvníků *Hosana* a *Chválíme Pána s nejmenšími*. Spolu s rozšířeným ústním podáním jej připravili M. Špačková, M. Čermáková, J. Káňa. Myslím, že hlavním důvodem zájmu o tento zpěvník jsou tanečky přiřazené k jednotlivým písním, při nichž zažijí děti spoustu zábavy.

Posledním užívaným souborem písní, který bych chtěla zmínit, je *Aby malé bylo velké*. V tomto případě však nemůžeme hovořit o zpěvníku. Jedná se totiž o metodickou příručku, v níž se písně vyskytují.

Oblast: „Znám, používám jen občas“

Na vrcholu tohoto žebříčku nalezneme zpěvníky *Hosana 1* a *Hosana 2*. Oba zpěvníky jsou poměrně obsáhlé, nalezneme v nich zejména křesťanské písně, které se zpívají během mše svaté, a dále také písně mešní, jejichž sloky se zpívají pouze v určitých částech mše svaté. *Hosana 1* byla vydána v roce 1993 a *Hosana 2* v roce 1996. Ve zpěvnících převažují spíše písně s náročnějšími texty, proto nemůžeme v souvislosti s nimi hovořit o zpěvnících pro děti. Učitelky v mateřských školách mohou tento zpěvník využívat při slavení mše svaté.

Oblast: „Znám, ale nepoužívám“

Jak už jsem již zmínila výše, *Hosana 1* a *2* se používá jen občas, v oblasti „Znám, ale nepoužívám“ můžeme zmínit křesťanský zpěvník *Hosana 3*. Z vlastní zkušenosti mohu říct, že v tomto zpěvníku převažují ne příliš známé křesťanské písně. Ačkoliv třetí část zpěvníku obsahuje i písně dětské, nejsou tak známé. Množstvím zařazení dětských písní se od předešlých dvou dílů nikterak výrazně neliší. Mnohé učitelky vnímají pravděpodobně tento zpěvník spíše jako doplnění třídílné sady. Písně jsou, i co se týká textu, obtížné a složité.

b) „Vyhovuje vám výběr písní ve zpěvnících?“

Po přečtení mnoha odpovědí je zřejmé, že výběr písní ve vybraných zpěvnících většině respondentů vyhovuje. V odpovědích byl nejhojněji zmiňovaný zpěvník *Zpíváme si písničku – Chválíme Pána s nejmenšími*. Důvodů, proč je tento zpěvník vyhovující, bylo hned několik. Nejčastějším důvodem obliby byla jednoduchost textu a melodie vhodných pro děti. Zařazené písně jsou rytmické, tudíž jsou pro děti poutavé, a zpívání je pro ně tak mnohem zábavnější. Texty nepostrádají hluboký smysl a jsou přiměřené k věku dětí v MŠ. Velikou výhodou tohoto zpěvníku je přiložené CD, takže je možné písně pouštět z přehrávače. Písničky jsou různorodé a tematické, a proto je lze využít nejen při mnoha specifických příležitostech během roku (Vánoce, Velikonoce aj.), ale i k různým činnostem v MŠ, jako jsou např. mše svaté, modlitby, ranní kruh, přivítání či katecheze. V jedné odpovědi zaznělo, že pokud žádná píseň požadovanému tématu nevyhovuje, dochází ke skládání vlastního textu. Učitelky také zmínily, že mají ve zpěvnících své oblíbené písně, k nimž se rády vrací a využívají je častěji, a že současně také děti mají své oblíbené písničky, které učitelky následně zařazují do repertoáru. V jedné nejmenované MŠ se stala nejoblíbenější píseň dokonce hymnou třídy.

Kromě zmiňovaného zpěvníku si v oblíbenosti vedly dobře i další, např. *At' si velký nebo malý*. Jedna učitelka v souvislosti s tímto zpěvníkem uvedla, že musí vybírat písně podle náročnosti textu z důvodu heterogenní třídy. Problém řeší zkrácením textu v písni. Písně také vybírá podle toho, jak se hodí k tématu.

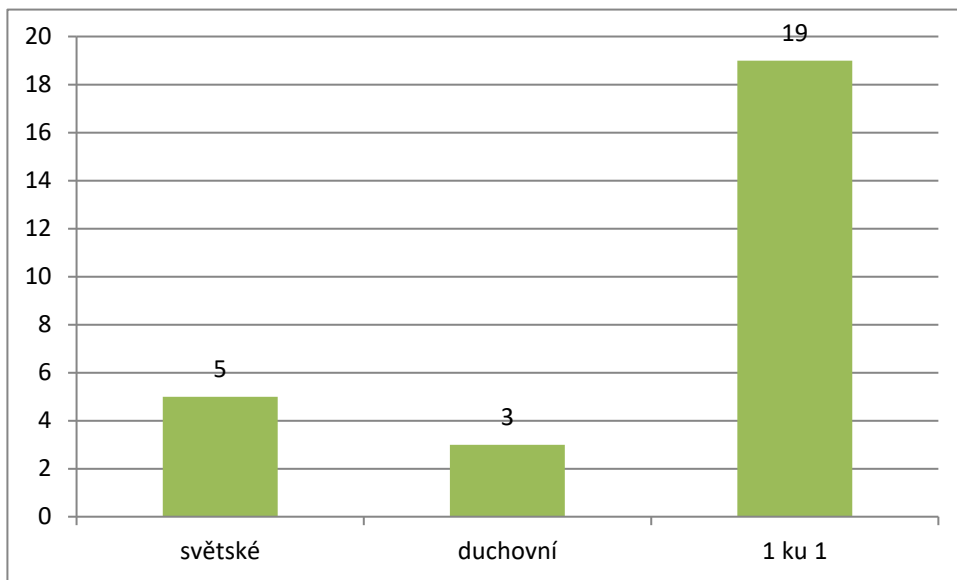
Další zpěvníky, které učitelkám vyhovují, jsou *Hosana 1*, *Určitě poletí*, *Abrahám, Brouci (Nemusím se bát)* nebo zpěvníky od Franze Ketta. Mezi mnoha odpověďmi mě zaujala jedna, která je rozsáhlejší a přitom výstižná, a proto ji cituji:

„Zpěvníky jsou podle mého názoru koncipované různorodě, každý obsahuje písničky, které lze pěveckým rozsahem, rytmickou náročností nebo složitostí textu použít u různých věkových skupin, popřípadě domýšlíme jednodušší varianty, většinou textové, pro mladší děti. Ale výběr je pestrý, jak po hudební, textové stránce, tak i možnosti využití při liturgii... Začínali jsme s křesťanskými pěveckými aktivitami pro děti v roce 1992 a měli jsme Sukováček a pak i Hosanu 1... Dnes je výběr materiálů úžasný. Některé přeložené zpěvníky mají občas jazykové rezervy v českém překladu, ale hudebně děti i mě zaujmou, tak si tvoříme svoje verze... Ale jsme vděční, že někdo věnuje tolik své práce a úsilí, aby nám nabídnul i písničky od zahraničních autorů.... Vždy si najdu, co vyhovuje. V každém zpěvníku jsou lehčí i těžší písně.“

7.2 Specifická otázka:

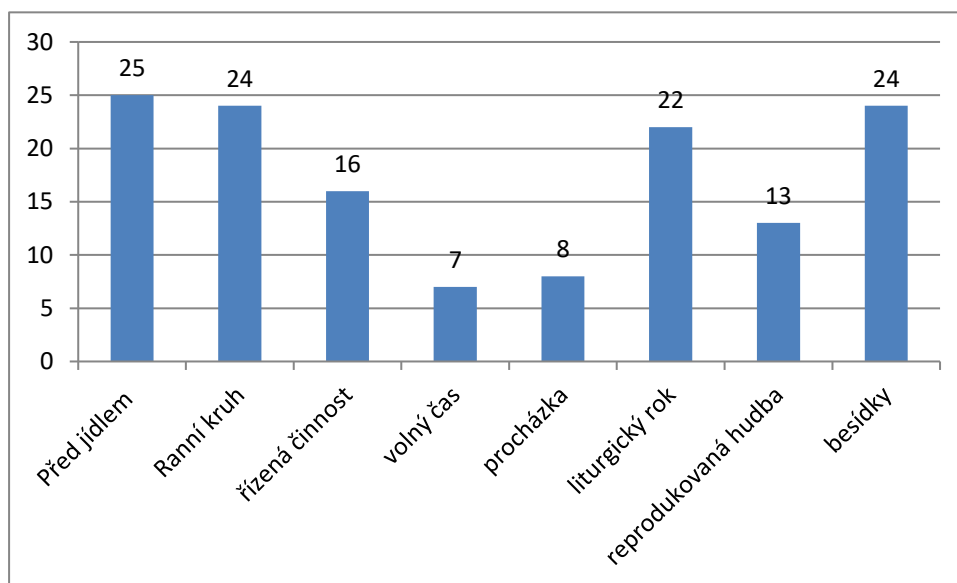
a) „Jaké písně s dětmi v MŠ zpíváte nejvíce? (více světské, více duchovní či 1:1?)“

Podle počtu odhlasovaných odpovědí byla nejčastější odpovědí jedna ku jedné, a to znamená, že církevní mateřské školy zpívají jak světské, tak i duchovní písně ve vyváženém poměru. Tato odpověď měla celkem devatenáct hlasů. Na druhém místě se s počtem pěti hlasů zařadily školky, které upřednostňují spíše světské písně. A nejméně odpovědí zaznamenaly písně duchovní s počtem tři hlasů (viz graf).



b) „Při jakých činnostech písně využíváte?“

Z předešlé otázky už víme, jaké písně se v církevních mateřských školách zpívají. Nyní je potřeba také zmínit, při jakých činnostech tyto písně využívají. Na tuto otázku bylo možné vybrat z osmi odpovědí (viz graf).



Nejvíce hlasů přinesla odpověď, že se zpěv využívá nejčastěji před jídlem. Druhou nejčastější odpovědí bylo užití v ranním kruhu a při besídkách. Ranní kruh je velmi přínosný pro děti. Spolu s učitelkou se všechny děti společně přivítají, a tak získají pocit bezpečí a dojem, že je každé z nich ve školce vítáno. Zahájí tak denní režim ve školce všichni dohromady. Podle mého názoru je tomu tak díky liturgickému svátku, kterým jsou Vánoce. Při této události se zpívá nejvíce duchovních písní a každý rok se v mateřských školách

pořádají vánoční besídky. Besídky jsou vnímány jako představení práce učitelek i dětí a toho, co se během roku nebo za určitou dobu děti naučily. Při besídkách se nejčastěji zpívá, hraje divadlo či recitují básničky. To je také důvod, proč tato odpověď je druhá nejčastější.

Církevní mateřské školy využívají písně při různých svátcích liturgického roku, který v sobě zahrnuje významné křesťanské svátky. Těmi jsou např. Vánoce, Velikonoce, Tři králové, Dušičky, sv. Martin, sv. Václav aj. Významných svátků je opravdu mnoho. Mateřských školám se tak nabízí spousta příležitostí, při nichž mohou duchovní písně zpívat.

V rámci denního režimu v mateřských školách se objevují řízené činnosti, které mohou být zaměřené do několika oblastí. Jednou z nich jsou hudební činnosti, kde se písně využívají nejvýrazněji. Proto tato odpověď také patřila mezi často zmiňované. Další z odpovědí se zaměřovala na reprodukovanou hudbu, kterou mohou děti poslouchat v mateřské škole během dne. Reprodukováná hudba je velice přínosná pro rozvoj hudebního sluchu. Děti nemusí písně pouze zpívat, pro získání hudebního sluchu jim stačí hudbu poslouchat.

Hudba může být také prostředkem pro zpříjemnění procházky. Na procházce si většinou děti s učitelkami povídají, ale mohou hrát i hudebně pohybové hry nebo si jen společně sednout do trávy a zpívat přírodě či zvěři. I přestože byla tato činnost zahrnuta mezi odpověďmi, procento hlasů, jež získala, je velmi nízké.

Poslední možností, kterou mohli respondenti uvést, byl zpěv písní ve volném čase. Tato odpověď měla nejmenší procento zaškrtnutých odpovědí.

Doplňující otázka se tázala, při jakých dalších činnostech využívají také církevní mateřské školy písně. Odpovědi zněly například takto:

„Písně využíváme při Noci kostelů, distanční výuce, ukazovačkách, možnosti poslechu, návštěvách kaple v areálu zřizovatele MŠ, v reprodukované hudbě při vstávání dětí, v repertoáru z Taize i cizojazyčné texty, při ranním cvičení s CD, říkankách, během oblékání, při bohoslužbách, při průvodu na sv. Martina, při návštěvě Domova důchodců, při děkovné mše k výročí MŠ.“

7.3 Specifická otázka:

a) „*Jaký význam podle Vás má duchovní hudba pro vývoj dítěte v křesťanské výchově?*“

Po přečtení všech odpovědí lze jednoduše shrnout, že duchovní hudba má podle dotázaných na vývoj dítěte velmi dobrý vliv. Spousta odpovědí bylo originálních a krásně napsaných. Každá učitelka svoji odpověď vyjádřila trochu jinak, ale dá se říct, že význam byl stejný.

Duchovní hudba má pozitivní vliv na charakter dítěte, na budování kladných vztahů dítěte nejen s Bohem, na **rozšíření** slovní zásoby a rozšíření povědomí o duchovních tématech. Při zpěvu duchovních písní se dítě může zklidnit, vyjádřit své emoce a může zapojit více smyslů. Slouží také ke zvýšení motivace a prožitku. Pomocí duchovní hudby přibližujeme dítěti význam křesťanství v každodenním životě. Můžeme říct, že duchovní hudba má význam výchovný, naukový i zábavný. Podporuje křesťanské smýšlení, schopnost umět se rozdělit, vděčnost, lásku k rodičům a blízkým, provází liturgická období, podněcuje k modlitbě a setkání s Bohem ve zpěvu. Duchovní písně mají vliv na radostné prožívání liturgického roku. Duchovní hudbou můžeme oslavovat a chválit Boha, děkovat mu a uctívat ho. Výborný vliv má i na nevěřící děti, kterým rozšíří obzory a povědomí o duchovním životě. Duchovní písně dokreslí a prohloubí to, o čem se děti v MŠ baví a co prožívají, protože zůstávají v mysli déle než slova a děti si je mohou kdykoliv opakovat.

Po přečtení dotazníků jsem vybrala několik výstižných odpovědí, které bych ráda citovala:

„Křesťanské písně jsou přirozeným prostředkem náboženské výchovy i silným motivačním prostředkem. Hudba má výrazný podíl v křesťanském umění obecně a zpěv dětských křesťanských písní chápu jako odrazový můstek k seznamování s tímto velkým pokladem.“

„Podle mého názoru je to hlavně velmi silný emoční náboj, který hudba přináší, radost a s tím spojený prožitek, a pokud má píseň i obsahově moudré sdělení, tak plní spousta funkcí, vzdělávací, výchovnou, sociální, emoční, přidává se samozřejmě i rozvoj hudebních a rytmických schopností a často i hudebně pohybových dovedností... A hlavně staré lidové rčení: Kdo zpívá, dvakrát se modlí, je velmi výstižné... Často nám přece v různých životních

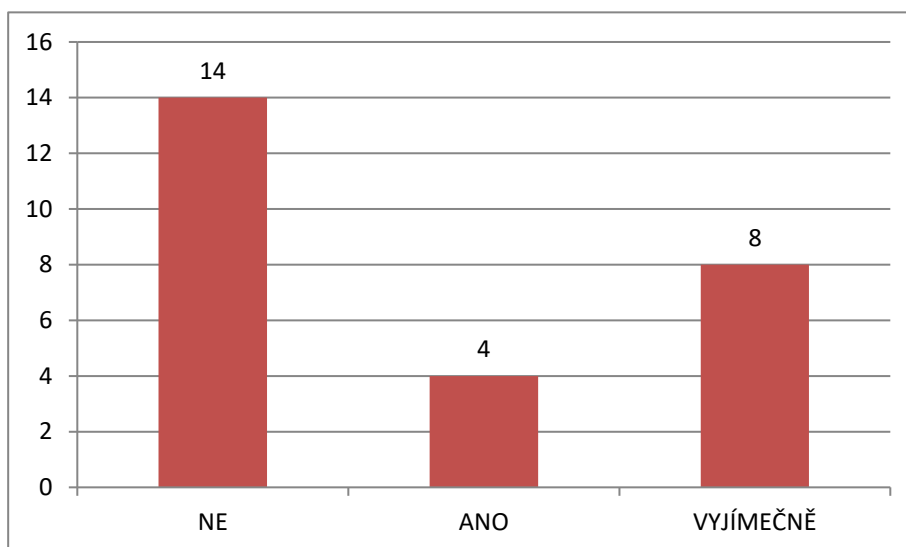
situacích, v částech dne přijdou na mysl právě melodie a s nimi spojená slovní vyjádření určitého pocitu, vlastně modlitby, kterou podvědomě vyšleme formou písničky...“

„Duchovní hudba, pokud děti cítí, že ji ten, kdo s ní přichází, vnímá a předává srdcem, může přinášet to správné poselství o Lásce, které se snadněji předává hudbou, písněmi, než vyprávěným nebo čteným sdělením... A to se týká dětí i nás dospělých.“

„Duchovní písně považujeme za významnou součást evangelizace dětí, jedná se často o zpívanou formu modlitby, která je dětem bližší a snáze uchopitelná než recitování textů modlitby. Přitom dětské duchovní písně obsahují často široké spektrum chval, diků a proseb, které jsou blízké dětskému vnímání světa.“

b) „Doplňujete repertoár o vlastní tvorbu?“

Sesbíraná data nám ukazují, že učitelky vlastní tvorbu spíše nevymýšlí. Z dvaceti šesti odpovědí hlasovalo čtrnáct učitelek pro „NE – nedělám vlastní tvorbu“, osm hlasů měla odpověď „VÝJÍMEČNĚ“ a čtyři učitelky odpověděly „ANO – vymyslím vlastní texty“ (viz graf).

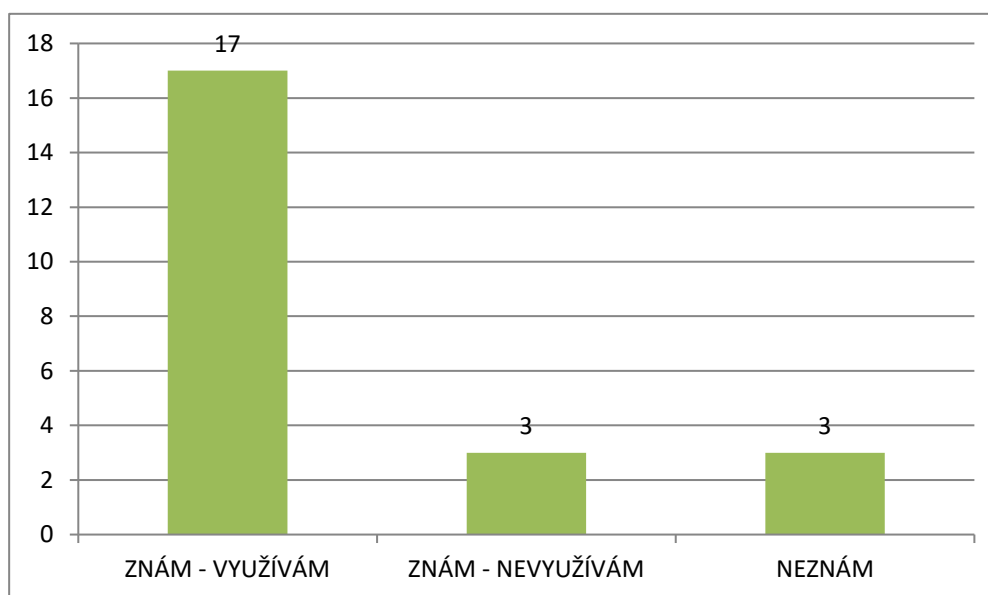


Podle mého názoru jsou odpovědi na tuto otázku odrazem předešlých odpovědí o využívání zpěvníků a o jejich spokojenosti s nimi a jejich písňovým repertoárem, určeným pro děti v MŠ.

7.4 Specifická otázka:

a) „Slyšeli jste někdy o pedagogice Franze Ketta?“

Výzkum ukazuje, že v církevních mateřských školách tento pedagogický přístup využívají. Důkazem toho jsou výsledky, které nám dokládá graf. Sedmnáct učitelek odpovědělo, že pedagogiku Franze Ketta znají a využívají. Tři respondentky odpověděly, že ji znají, ale nevyužívají. Stejný počet zaznamenala odpověď, že pedagogiku F. Ketta neznají (viz graf).



b) „Jaké činnosti/metody od F. Ketta využíváte?“

Pedagogika Franze Ketta nabízí mnoho metodických příruček, zpěvníků a pomůcek, které mohou učitelky v mateřských školách využívat. Na základě odpovědí lze tvrdit, že učitelky tuto pestrou nabídku opravdu využívají.

V odpovědích zaznělo, že jsou v MŠ vybaveni mnoha pomůckami (textilie, přírodní a dekorační materiály, šátky aj.). Při ranním kruhu využívají kruhovou látku, společně se přivítají a pomodlí se. Zapojí zážitkové metody se vzdělávacími tématy, kde se děti co nejvíce zapojí do programu a něco společně prožijí.

Mateřské školy využívají také metodické příručky *Aby malé bylo velké* a *Dívej se a žasni*. Příručky jsou vhodné pro řízené činnosti, pro katecheze, ranní kruh či pro výuku náboženství. MŠ se snaží vycházet z pedagogiky F. Ketta, tj. vztahovost, celistvost,

jedinečnost a rozmanitost, uplatňovat napříč celým předškolním vzděláváním. Jedna z učitelek uvedla, že pracuje s katechezí Dobrého pastýře, která je osvědčená a děti ji mají rádi. Metodiky bývají využívány k vyprávění příběhů, tvoření společenství, uvědomování si sebe sama či druhých, potažmo společenství. Využívají se i při slavení významných svátků, například při zpracování legend o sv. Martinovi nebo o sv. Mikuláši.

V mnoha odpovědích se učitelky zmínily o využití zpěvníků. Hrají písně na hudební nástroje nebo je pouští z CD. Mají rády písně uvítací, které podporují vztahy mezi dětmi, využívají zpěvník *Já jsem tady a zpívám*. Písně vybírají podle požadovaného tématu. Pedagogiku F. Ketta zařazují při besídkách, programech pro rodiče, oslavách narozenin nebo při různých tématech, jako jsou Vánoce, Velikonoce atd. Učitelky také zmínily, že jsou zapojené do programu pedagogiky F. Ketta, mají absolvované kurzy této pedagogiky a zařazují ji i do TVP PV (třídního vzdělávacího plánu).

8 Odpovědi na výzkumné otázky

V této kapitole krátce shrnu odpovědi na výzkumné otázky, které vyplynuly z dotazníkových odpovědí.

První výzkumná otázka zněla: **„Jak dnešní církevní mateřské školy pracují s duchovními písněmi?“**

Nejprve bych začala tím, z jakých zpěvníků čerpají církevní mateřské školy. Odpovědi potvrdily, že nejvíce využívaný je zpěvník duchovních písní *Zpíváme si písničku, díly 1–4* a *Aby malé bylo velké*. Písně mají snadné texty k zapamatování a jednoduchou melodii, tudíž jsou vhodné pro nejmenší děti. Nejvíce se duchovní písně využívají před jídlem, následně při besídkách a při ranním kruhu. Dle mého názoru jsou tyto tři činnosti, při kterých zaznívají písně v MŠ, velmi důležité. Dále bylo velmi důležité zjistit mezi respondenty, jaký má duchovní hudba vliv na duchovní život dítěte. Z výsledku vyplývá, že duchovní hudba má jednoznačně pozitivní vliv na dítě, a to z několika hledisek. Pozitivní vliv na dítě má po stránce duchovní, protože díky duchovní hudbě buduje dítě svůj vztah k Bohu, dále po stránce sociální, protože jej může vést ke zlepšení vztahů mezi vrstevníky a ostatními lidmi. Duchovní hudba může směřovat děti ke správnému chování, ke schopnosti rozdělit se a být vděčný. Vede k motivaci v křesťanském životě. Duchovní hudba může být také formou zábavy, motivace a zapojení smyslů. Z odpovědí také vyplynulo, že učitelky své vlastní písně neskládají. Důvodem může být značné množství zdrojů duchovních písní a spokojenost s nabídkou.

Další výzkumná otázka zněla: **„Jak je rozšířená pedagogika Franze Ketta v církevních mateřských školách?“**

Pedagogika Franze Ketta je zaměřena na křesťanskou výchovu. Z dotazníků vyplynulo, že velké množství církevních mateřských škol pedagogiku F. Ketta využívá. Využívají metodické příručky, pomůcky a zpěvníky. Pomůcky používají při významných svátcích liturgického roku, při přivítání ve školce, jako náměty na různé činnosti atd. V mnoha církevních mateřských školách mají učitelky absolvovaný kurz pedagogiky F. Ketta.

Poslední výzkumná otázka byla následující: „**Jak se změnilo využití duchovních písní za posledních osm let?**“

V porovnání s bakalářskou prací Lucie Drahokoupilové, která realizovala výzkum na toto téma v roce 2014, vyšly mé výsledky více méně shodné. Jako první komparaci bych chtěla uvést využívání vyšší míry písní světských, nebo duchovních. Z výzkumu Drahokoupilové vzešlo, že učitelky využívají světské i duchovní písně ve stejném poměru. Z mého výzkumu vyšlo totéž. Další bod ke srovnání nabízí oblíbenost zpěvníku *Zpíváme si písničku – Chválíme Pána s nejmenšími*, která zůstala stejná. Shodné výsledky jsou i ve využití duchovní hudby před jídlem. Podle mého názoru je to očekávané. Píseň, modlitba, či říkanka mají svůj „úkol“ před každým jídlem, mohou být můstkem pro zklidnění po řízené nebo volné hře. Díky duchovnímu zklidnění chceme děti přivést k uvědomení, že je jídlo velice vzácné a měli bychom si jej vážit, k vědomí, že kuchařky strávily vařením spoustu času a práce, a k myšlence toho, že je jídlo Boží dar a existují země, kde se lidem jídla nedostává. Skrze píseň, modlitbu či říkanku můžeme „poděkovat“, že můžeme jídlo jíst a že ho vůbec máme. Nebo naopak můžeme i prosit za ty, kterým se jídla nedostává. Dalšími shodnými odpověďmi bylo využití duchovních písní při besídkách a při ranním kruhu. Je třeba zmínit, že z komparace nabídky zpěvníků s duchovními písněmi vzešlo, že nabídka zpěvníků se za posledních osm let nerozšířila. Po závěrečném shrnutí všech výsledků mohu tvrdit, že se za posledních osm let využití duchovních písní a práce s nimi v církevních mateřských školách jednoznačně nezměnila.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala výzkumu využití a práce s duchovní dětskou písní v církevních mateřských školách. Pokusila jsem se zjistit, jaké zastoupení má duchovní hudba v mateřských školách, zda je využívána okrajově nebo zasahuje do každodenních činností. V rámci své bakalářské práce jsem se pokoušela shrnout také informace o historii církevního předškolního školství na území naší země. Jelikož se však nejedná o obsáhlejší a komplexněji zpracované téma, nastiňuji ho v této práci pouze poměrně stručně v obecné rovině.

Teoretická část bakalářské práce mohla poukázat na význam duchovní hudby v historickém pojetí a v dnešní době. V minulosti byla duchovní hudba „stvořená“ pro liturgii. Vyučování hudební výchovy, tedy nácvik duchovních písní, vedl k nácviku pro liturgie. Náročnost textu nebyla přiměřena dětem, jelikož texty byly většinou v latinském jazyce. Melodie a rytmus byly také velice náročné, proto byla potřeba pilnosti, aktivity a soustředěnosti. To vše nám ukazuje zmíněná česká beletrie a historie uvedená v teoretické části. V dnešní době se duchovní hudba „podřizuje“ dítěti. Máme mnoho zpěvníků s duchovními písněmi, které jsou přiměřené věku, co se týká textu, melodie, rytmu aj. Duchovní píseň vkládá dítěti do života motivaci, zábavu, hru a spoustu činností, díky kterým dítě snáz pronikne do duchovního života. V dnešní době nejde o povinnost nácviku duchovní písně, ale o prožitek vztahu k Bohu. Duchovní hudbu lze využívat v rámci zpívání, hraní na hudební nástroje, Orffovy nástroje, tance, dramatizace a pro získání vědomostí z oblasti duchovní.

Výsledky dotazníkového šetření jednoznačně ukazují, že duchovní hudba není v církevních mateřských školách odsouvaná, ale naopak je velmi využívána. Je velmi příjemné, že učitelky mají velký výběr, odkud mohou duchovní písně čerpat, a to je známka toho, že se na duchovní dětskou píseň nezapomíná, a naopak je velmi podporovaná i u dětí předškolního věku. Z výzkumu vzešlo, že je duchovní píseň využívána na stejné úrovni jako píseň světská. V mateřských školách využívají duchovní píseň každý den při několika činnostech. Je vhodná jako motivace pro další činnosti, má velice přínosný vliv na dítě, protože přibližuje dítě více k Bohu, buduje v dítěti lepší sociální postavení a morální citění. Duchovní hudba může posloužit jako promluva mezi dítětem a Bohem a budovat vzájemný vztah, který se skrze hudbu probouzí. Pozitivní dopad může mít duchovní hudba i na emoční

stránku dítěte, které se tak dokáže lépe vcítit do spirituální atmosféry. Dítě dokáže lépe vnímat, o čem se v MŠ s učitelkami baví a co prožívají. Kladný dopad má duchovní hudba i na nevěřící děti, které získají povědomí o duchovním životě, a mohou se tak začít o duchovní život více zajímat. Hudba vede ke zlepšení hudebních schopností, jako je hudební sluch a intonace.

Komparace s bakalářskou prací Lucie Drahokoupilové vyšla se stejnými výsledky beze změn jako před osmi lety. Seznam nabídky duchovních zpěvníků pro děti se na trhu nerozšířil. Na základě odpovědí z dotazníků lze tvrdit, že ani v práci a využití duchovních písní k žádné změně nedošlo.

S duchovní písní souvisí i pedagogika Franze Ketta, o které se v církevních mateřských školách ví a která značně se využívá. Je dalším podmětem pro rozvoj duchovního života dítěte po stránce smyslového vnímání díky pomůckám, metodám i zpěvníkům. Mateřské školy se snaží uplatňovat pedagogiku Franze Ketta napříč celým předškolním vzděláváním a zařazením do třídního vzdělávacího plánu.

Ráda bych učitelky podpořila v jejich snaze, aby nadále duchovní písně využívaly a pěstovaly u dětí touhu přiblížit se k Pánu Ježíši. Modlitba je projevem lásky k bližnímu a jak říká staré známé rčení, „kdo zpívá, dvakrát se modlí“. Proto zpívejme a vyjadřujme radost, kterou získáváme skrze duchovní píseň.

Seznam použitých zdrojů

Knihy

- BALÍK, Stanislav. *Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009*. Brno: CDK, 2010. ISBN 978-80-7325-236-6.
- DUBOVCOVÁ, M. a kol. 2004. *Rastieme k svetlu – metodická príručka katolíckeho náboženstva pre materské školy*. Spišská Nová Ves, 2004.
- KOMENSKÝ, Jan Amos, Josef LANGMEIER, Noemi REJCHRTOVÁ a Anna KOPECKÁ. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Kalich, 1992. ISBN 80-7017-492-7.
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve zdělávání*. Praha: Portál, 2001.
- SEDLICKÝ, Tibor a Vladimír GREGOR. *Dějiny hudební výchovy v českých zemích a na Slovensku*. 2. dopl. vyd. Praha: Supraphon, 1990. Comenium musicum. ISBN 80-7058-131-X.
- ŠMELOVÁ, E. *Ohlédnutí do historie předškolní výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008.
- ŠMELOVÁ, Eva a Karel RÝDL. *Vývoj institucí pro předškolní výchovu: (1869–2011)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-3033-1.
- VALENTA, I. ,2013. *O hudbe v Cirkvi: Niekoľko kapitol o hudbe a speve v evanjelických a evanjelikálnych zboroch*. Bratislava: MSEJK. ISBN 978-80-89279-92-0.

Citovaná beletrie

- BAAR, Jindřich Šimon. *Hanyžka a Martínek*. Praha: Vyšehrad, 1985. ISBN 33-715-85.
- HÁJ, Felix. *Školák Kája Mařík*. Brněnská tiskárna, 1948. ISBN 80-900100-1-6.
- JIRÁSEK, Alois. *F. L. Věk*. Praha: Carpe Diem, 2016. ISBN 978-80-7487-188-7.

Citované zpěvníky

- BATZER, Georg, Eva MUROŇOVÁ a Tomáš C. HAVEL. *Dívej se a žasni: S dětmi do tří let*. České Budějovice: Petrinum s.r.o, 2017. ISBN 978-80-87900-04-8.

- BRAUNER, Jiří. *Já jsem tady a zpívám*. Brno: Kartuziánské nakladatelství a vydavatelství, 2010. ISBN 978-80-86953-68.
- BROUCI. *Nemusím se bát*. Praha: Rosa, 2018.
- EDER, Margot, Eva MURONŇOVÁ, Cyril Tomáš Havel. *Aby malé bylo velké: náboženská výchova předškolních dětí v mateřských školách a ve farnostech*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86953-23-6
- FLIEDER, Bob. *Abrahám: Zpěvník dětských písní*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-349-4.
- FLIEDER, Bob. *Bílé sáří: Zpěvník dětských písní*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-452-1.
- FLIEDER, Bob. *Daniel*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-12-X.
- GLOGAR, Josef, Martin HOLÍK, Vladimír KORONTHÁLY a Michael MARTINEK. *Hosana: Zpěvník křesťanských písní*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-288-1.
- GLOGAR, Josef, Jan HORKÝ, Vladimír KOPŘIVA a Jiří ORSZÁG. *Hosana 2: Zpěvník křesťanských písní*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-289-8.
- CHLOUBA, Petr a KOLEKTIV. *Zpíváme si písničku: Chválíme Pána s dětmi*. Praha: Rosa, 1996. ISBN 80-900850-3-2 52
- CHLOUBA, Petr a KOLEKTIV. *Zpíváme si písničku: Děti, pojd'te ke mně*. Praha: Rosa, 1998. ISBN 80-900850-8-3.
- KLAUNÍCI. *At' jsi velký, nebo malý*. 2. vydání. Praha: Tim, 2001. ISMN M66051-297-5.
- KLAUNÍCI. *At' jsi velký nebo malý 3: Pojd' si s námi zazpívat*. Praha: Rosa media, 2014. ISBN 80-85527-12-X.
- KLAUNÍCI. *At' jsi velký nebo malý 4: Horká linka do nebe*. Praha: Rosa, 2016. ISBN 80-85527-12-X.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Cantate: rytmické písně*. Český Těšín: Cor Jesu, 1991. ISBN 80-900746-2-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Zpíváme si písničku: Chválíme Pána s nejmenšími*. Praha: Duchovní správa Římskokatolické církve, 1992.

- KOLEKTIV AUTORŮ. *Hosana 3: Zpěvník křesťanských písní*. Praha: Portál, 2006. ISBN 978-80-7367-090-0.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Zpíváme si písničku: Zůstávej s námi*. Praha: Rosa, 2001. ISMN M-706518-04-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Zpíváme si písničku: Nastavte uši*. Praha: Rosa, 2006. ISMN M706518-08-4.
- KLAUNÍCI. *Ať jsi velký, nebo malý: To je supr.* Praha: Rosa, 1998. ISMN M-706518-00-8.
- NOVOZÁMSKÁ, Michaela. *Určitě poletí 1+2*. Praha: Rosa, 2014. ISBN 80-900850-6-7.
- ROSA s.r.o. *Ty jsi důvod 1*. Praha: Rosa, 1991. ISBN 979-0-7065-1809-1.
- ROSA s.r.o. *Ty jsi důvod 2*. Praha: Rosa, 2016. ISBN 979-0-7065-1811-4.
- ROSA s.r.o. *Ty jsi důvod 3*. Praha: Rosa, 2018. ISBN 979-0-7065-1816-9.
- ŠPAČKOVÁ, Marie, Markéta ČERMÁKOVÁ a Jiří KÁŇA. *Sukováček-ukazováček*. Brno, 1992.

Elektronické zdroje

- Církevní mateřské školy. *Nej školky* [online]. 2022 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.nejskolky.cz/typy-skolek/>
- Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákony pro lidi* [online]. AION CS, 2010 - 2022 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast12>
- *Seznam škol* [online]. just4web.cz, 2022 [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <http://www.seznamskol.eu/typ/matrska-skola/?t=cirkevni>
- *Pedagogika Franze Ketta, z. s.* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <http://www.kett.cz/clanky/hlavni>
- DRAHOKOUPÍLOVÁ, Lucie. *Duchovní píseň v církevní mateřské škole* [online]. Praha, 2014 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/62103/BPTX_2012_2_11410_0_351998_0_135104.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Bakalářská práce. Univerzita Karlova Pedagogická fakulta

- KAHANCOVÁ, Petra. *DUCHOVNÁ PIESEŇ A MOŽNOSTI JEJ UPLATNENIA V EDUKAČNOM PROCESÉ CIRKEVNEJ MATERSKEJ ŠKOLY* [online]. Prešov, 2020 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <http://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=F5195A1FF5FC8574574AAADFA517&seo=CRZP-detail-kniha>. Bakalárska práca. PREŠOVSKÁ UNIVERZITA V PREŠOVE PEDAGOGICKÁ FAKULTA DUCHOVNÁ.
- Obecná škola. *Wikipedie* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Obecn%C3%A1_%C5%
- Pedagogika Franze Ketta. *Pedagogika Franze Ketta, z. s.* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: http://www.kett.cz/soubor/teorie/zakladni_cil_a_cilova_kompetence.pdf
- *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2022-04-04]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/opatreni-ministra-zmena-rvppv-2021>
- ŠUPIKOVÁ, Martina. *Duchovná detská pieseň a jej miesto v materskej škole a školskom klube detí* [online]. Ružomberk, 2016 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://opac.crzp.sk/?fn=detailBiblioForm&sid=64715837A8DDBC6ACAB4F1CF4E00>. Bakalárska práca. Katolícka univerzita v Ružomberku PE KURPEPP.
- VLADYKOVÁ, Kateřina. *Praktické využití pedagogiky Franze Ketta v běžné mateřské škole* [online]. České Budějovice, 2020 [cit. 2021-03-23]. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Pedagogická fakulta.
- Základní a mateřská škola Parentes. *Spolek Parentes* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: <https://www.parentes.cz/>
- Zřizovatel školství: Katalog církevních škol podle zřizovatele. *Cirkev.cz* [online]. [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/skolstvi/skoly/zrizovatel>

Zpěvníky

- FLIEDER, Bob. Abrahám: Zpěvník dětských písní. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-7195-349-4.
- FLIEDER, Bob. Bílé sáří: Zpěvník dětských písní. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-452-1.

- GLOGAR, Josef, Martin HOLÍK, Vladimír KORONTHÁLY a Michael MARTINEK. Hosana: Zpěvník křesťanských písní. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-288-1.
- GLOGAR, Josef, Jan HORKÝ, Vladimír KOPŘIVA a Jiří ORSZÁG. Hosana 2: Zpěvník křesťanských písní. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-289-8.
- GRUBER, Jiří a KOLEKTIV. Svítá. Druhé vydání. Praha: Kalich, 1999, s. 67. ISBN 80-7017-325-4.
- CHLOUBA, Petr a KOLEKTIV. Zpíváme si písničku: Chválíme Pána s dětmi. Praha: Rosa, 1996. ISBN 80-900850-3-2 52
- CHLOUBA, Petr a KOLEKTIV. Zpíváme si písničku: Děti, pojd'te ke mně. Praha: Rosa, 1998. ISBN 80-900850-8-3.
- JANOVSÁ, Olga. Malým zpěváčkům: Zpěvník pro mateřské školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- JUNGOVÁ, Manuela. Ať jsi velký, nebo malý. 2. vydání. Praha: Tim, 2001. ISMN M66051-297-5.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Zpíváme si písničku: Chválíme Pána s nejmenšími. Praha: Duchovní správa Římskokatolické Církve, 1992.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Hosana 3: Zpěvník křesťanských písní. Praha: Portál, 2006. ISBN 978-80-7367-090-0.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Zpíváme si písničku: Zůstávej s námi. Praha: Rosa, 2001. ISMN M-706518-04-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Zpíváme si písničku: Nastavte uši. Praha: Rosa, 2006. ISMN M706518-08-4.
- MAREŠ, Pavel. Ať jsi velký, nebo malý: To je supr. Praha: Rosa, 1998. ISMN M-706518-00-8.
- REJCHRT, Luděk a KOLEKTIV. Haleluja Amen: Zpívání pro malé i velké děti Boží. Praha: Kalich, 2008. ISBN 978-80-7017-104-2.
- RAKOVÁ, Milena, Ljuba ŠTÍPLOVÁ a Alena TICHÁ. Zpíváme a nasloucháme hudbě s nejmenšími. Praha: Portál, 2009, ISBN 978-80-7367-543-1
- ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk a Alena TICHÁ. Lidové písničky a hry s nimi. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-927-9.

Přílohy

Seznam příloh

1. Ukázka říkadel před jídlem
2. Dotazník pro učitelky církevních mateřských škol

Příloha č. 1

Ukázky říkadel před jídlem

1. Díky, Pane, díky Ti vzdáváme,
za ty dary, které od tebe máme.
Hale, haleluja, hale, haleluja.
2. Pane Bože, hlad už mám,
čtyři, tři, dva, jedna, ham.
3. Pane Bože, děkuju,
najím se a napiju.
Ham, ham, ham,
ať to v bříšku mám!
4. Dík, Pane, za to jídlo,
které's nám dal k svačině.
Prosíme Tě, opatruj nás,
žehnej celé rodině.

Dík, Pane, za to jídlo,
které's nám dal k obědu.
Žehnej každé naší práci,
žehnej všemu národu.

5. Všichni známe ta dvě slova:

prosím, děkuji.

Máme rádi ta dvě slova:

prosím, děkuji.

Děkujeme, dobrý Bože,

že máme co jíst,

že nám dáváš božský pokrm,

že můžeme být.

Příloha č. 2

Dotazník pro CMŠ

Dobrý den,

obracím se na Vás s prosbou o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro bakalářskou práci na téma „Duchovní písně a jejich vliv na křesťanskou výchovu v církevních mateřských školách.“

Dotazník je zcela anonymní. Proto veškeré informace získané od Vás budou pouze součástí bakalářské práce a nebudou poskytnuty jiným osobám.

Název Vaší mateřské školy (*pokud budete vyplňovat v každé třídě zvlášť, prosím, napište i název třídy*):

.....

Iniciály osoby, která dotazník vyplňuje:

.....

1) Ke každému zpěvníku vyberte z možností:

(Pište pouze písmena a čísla, např. A 1.)

A. Zním – používám velmi často.

B. Zním – používám občas.

C. Zním – nepoužívám.

D. Neznám.

+

1. Myslím, že zpěvník JE vhodný pro děti v MŠ.

2. Myslím, že zpěvník NENÍ vhodný pro děti v MŠ.

● ZPÍVÁME SI PÍSNIČKU 1

(Ztracená kapela), Rosa

.....

- ZPÍVÁME SI PÍSNIČKU 2
(Ztracená kapela), Rosa
- ZPÍVÁME SI PÍSNIČKU 3
(Ztracená kapela), Rosa
- ZPÍVÁME SI PÍSNIČKU 4
(Ztracená kapela), Rosa
- ZPÍVÁME SI PÍSNIČKU 5
(Ztracená kapela), Rosa
- HOSANA I.
(Různí interpreti), Portál
- HOSANA II.
(Různí interpreti), Portál
- HOSANA III.
(Různí interpreti), Portál
- CANTATE
(autor neznámý), Cor Jesu
- TY JSI DŮVOD 1
(Různí interpreti), Rosa Music
- TY JSI DŮVOD 2
(Různí interpreti), Rosa Music

- TY JSI DŮVOD 3
(Různí interpreti), Rosa Music

- ABRAHÁM
(Bob Fliedr), Karmel. nakl.

- DANIEL
(Bob Fliedr), Karmel. nakl.

- BÍLÉ SÁRÍ
(Bob Fliedr a Bobci), KNA

- AŤ JSI VELKÝ NEBO MALÝ
(Klauníci), Tim 2.2

- AŤ JSI VELKÝ NEBO MALÝ 2
To je supr
(Klauníci), Rosa

- AŤ JSI VELKÝ NEBO MALÝ 3
Pojď si s námi zazpívat
(Klauníci), Tim 2.2

- AŤ JSI VELKÝ NEBO MALÝ 4
Horká linka do nebe
(Klauníci), Tim 2.2

- SUKOVÁČEK – UKAZOVÁČEK
(M. Špačková, M. Čermáková,
J. Kaňa)

- NEMUSÍM SE BÁT
(Brouci), Rosa Media
- URČITĚ POLETÍ 1 + 2
(M. Novozámská), Rosa Media
- JÁ JSEM TADY A ZPÍVÁM
(F.Kett), Brauner – Kartuziáni
- DÍVEJ SE A ŽASNI S DĚTMI DO 3 LET
(G.Batzer, Petrinum)
- ABY MALÉ BYLO VELKÉ
(M.Ederová, Petrinum)

2) Pokud se výše neobjevily zpěvníky, které znáte, prosím, napište zde.

3) Vyhovuje Vám výběr duchovních písní ve zpěvnících? Z hlediska tématu, vhodnosti pro děti, náročnost textu atd. (Ano/ne, proč? + Uveďte konkrétní zpěvník, o kterém se zmiňujete.)

4) Při jakých činnostech duchovní písně využíváte? (Vyberte - označte i více možností.)

- A. Před jídlem.
- B. Ranní kruh.
- C. V rámci (řízené) činnosti.
- D. Ve volném čase.
- E. Na procházce (pobyt venku).
- F. V rámci liturgického roku (př. Vánoce, Velikonoce...).
- G. Reprodukovaná hudba při volné hře.
- H. Besídky.
- I. Jiné (napíšte).

5) Snažíte se o tvorbu vlastního zpěvníku či jednotlivých písní duchovního charakteru?

- A. Ano.
- B. Ne.
- C. Jen výjimečně.

6) Zpíváte s dětmi: (Vyberte.)

- A. více světské písně,
- B. více duchovní písně,
- C. 1:1, obojí?

7) Jaký význam podle Vás má duchovní hudba na vývoj dítěte v křesťanské výchově? (Prosím popište.)

**8) Slyšeli jste někdy o pedagogice Franze Ketta? Využíváte jeho metody v MŠ?
(Pokud využíváte, popište, jaké činnosti/metody od F. Ketta využíváte, např.
práce s materiály, zpívání písní...)**

A. Neznám.

B. Zním – nevyužívám.

C. Zním – využívám (prosím popište podrobně).

Tímto Vám děkuji za Váš čas strávený nad vyplněním dotazníku.

Zpracovala: Jana Veselá
Studentka Pedagogické fakulty UK v Praze
Obor: Učitelství pro MŠ